19 MAYIS
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
19 Mayıs Journal of Social Sciences

ISSN: 2717-736X 2026, 7(3), 119-146.

Kırsalın Kıskacında Gelenek ve Çatışma: Iğdır Örneğinde Kan Davasının Sosyolojik Dinamikleri

Tradition and Conflict in the Grip of Rural Life: The Sociological Dynamics of Blood Feuds in the Case of Iğdır

Erol AKYILDIRIM[1]

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Received Date
17.07.2026
Kabul Tarihi / Accepted Date
22.09.2026
Revizyon Tarihi / Revised Date
22.09.2026
Yayın Tarihi / Publication Date
30.09.2026

AKYILDIRIM, E. (2026). Kırsalın Kıskacında Gelenek ve Çatışma: Iğdır Örneğinde Kan Davasının Sosyolojik Dinamikleri. 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 119-146. https://doi.org/10.52835/19maysbd.1997436

[1] Sorumlu Yazar, Dr. Erol AKYILDIRIM, Iğdır Üniversitesi, Iğdır, TÜRKİYE.
E-posta: akyildirimerol@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2333-6044

***Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.**

Öz

Bu araştırmanın amacı, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkış nedenlerini, sürdürülme dinamiklerini ve çözüm süreçlerini sosyolojik bir perspektifle incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler, farklı yaş ve eğitim düzeylerine sahip 13 katılımcıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilmiş ve tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, kan davalarının ve husumetlerin ortaya çıkışında eğitimsizlik, cehalet, iletişim eksikliği, aşiretçilik, akrabalık ilişkileri, geçmişten gelen husumetler, namus anlayışı, ekonomik çıkar çatışmaları, arazi ve su paylaşımı gibi faktörlerin etkili olduğunu göstermiştir. Katılımcılar, basit görünen tartışmaların çoğu zaman ailelerin, akrabaların ve aşiretlerin sürece dâhil olmasıyla büyüdüğünü ve ölüm olaylarının ardından intikam duygusunun devreye girerek kan davasına dönüştüğünü ifade etmiştir. Bulgular ayrıca aile büyükleri ve kanaat önderlerinin çatışmaların hem sürdürülmesinde hem de sona erdirilmesinde önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymuştur. Devlet kurumlarının müdahalesi ile geleneksel arabuluculuk mekanizmalarının birlikte işletilmesinin barış süreçlerini güçlendirdiği görülmüştür. Katılımcı anlatıları, görünürde arazi veya su paylaşımı gibi maddi nedenlerle başlayan anlaşmazlıkların çoğu zaman geçmişten gelen kırgınlıklar, kıskançlıklar ve grup aidiyetleriyle birleşerek daha derin ve kalıcı husumetlere dönüştüğünü ortaya koymuştur. Sonuç olarak kan davalarının yalnızca bireysel anlaşmazlıklardan değil, toplumsal yapı, kültürel değerler, ekonomik ilişkiler ve geleneksel otorite mekanizmalarının etkileşiminden kaynaklanan çok boyutlu bir toplumsal sorun olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler Aşiretçilik, Kan Davası, Kırsal Toplum, Sosyal Çatışma, Toplumsal Barış.

Abstract

The aim of this study is to examine the causes, dynamics of continuation, and resolution processes of blood feuds in rural Iğdır from a sociological perspective. A qualitative research method was employed. Data were obtained through semi-structured interviews conducted with 13 participants from different age and educational backgrounds and were analyzed using thematic analysis. The findings indicate that factors such as lack of education, ignorance, communication deficiencies, tribalism, kinship relations, longstanding hostilities, perceptions of honor, conflicts of economic interest, and disputes over land and water contribute to the emergence of blood feuds and hostilities. Participants stated that seemingly minor disputes often escalate as family members, relatives, and tribal groups become involved, and that following incidents resulting in death, feelings of revenge may emerge and develop into blood feuds. The findings also reveal that family elders and community leaders play an important role both in sustaining conflicts and in bringing them to an end. The joint operation of state interventions and traditional mediation mechanisms was found to strengthen peacebuilding processes. Participants' accounts further indicate that disputes initially arising from material issues, such as land or water sharing, often become deeper and more persistent hostilities when combined with past grievances, jealousy, and group affiliations. In conclusion, blood feuds are not merely individual disputes but constitute a multidimensional social problem arising from the interaction of social structures, cultural values, economic relations, and traditional mechanisms of authority.

Keywords Tribalism, Blood Feud, Rural Society, Social Conflict, Social Peace.

Giriş

Toplumsal yaşam, bireylerin bir arada yaşamasını mümkün kılan normlar, değerler ve kurumsal yapılar çerçevesinde şekillenmektedir. Ancak bazı toplumsal yapılarda çatışmalar yalnızca bireyler arasında kalmamakta, aileleri, akrabalık gruplarını ve hatta kuşakları etkileyen uzun süreli husumetlere dönüşebilmektedir. Kan davasının, bu tür çatışmaların en çarpıcı örneklerinden birisi olduğu ifade edilebilir. Özellikle geleneksel toplumsal ilişkilerin güçlü olduğu kırsal bölgelerde ortaya çıkan kan davaları, yalnızca bir suç ya da bireysel intikam eylemi olarak görülmemeli; toplumsal yapı, kültürel normlar ve akrabalık ilişkileri içerisinde şekillenen karmaşık bir sosyal olgu olarak değerlendirilmelidir.

Kan davalarının; akrabalık bağlarının güçlü ve geleneksel toplumsal normların etkili olduğu topluluklarda daha belirgin biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Antropolojik çalışmalar, Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu ve Akdeniz'in bazı kırsal bölgelerinde kan davalarının tarihsel olarak yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu toplumlarda aile onuru, grup dayanışması ve kolektif sorumluluk anlayışı, çatışmaların bireysel olmaktan çıkıp tüm akrabalık grubunu kapsayan bir niteliğe bürünmesine neden olmaktadır (Ericksen & Horton, 1992, s. 57-85). Ayrıca ekolojik koşullar, kaynakların sınırlılığı ve kapalı sosyal ağların varlığı da kan davalarının ortaya çıkmasını kolaylaştıran yapısal unsurlar arasında gösterilmektedir (Fleising & Goldenberg, 1987).

Türkiye'de kan davası olgusu özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aşiret ve akrabalık ilişkileri, aile onuru, arazi ve su paylaşımı, ekonomik anlaşmazlıklar ve kolektif sorumluluk anlayışı bağlamında ele alınmaktadır. İçli'nin (1994) çalışmasında arazi ve su paylaşımı ile onur ve namus meselelerinin kan davalarının ortaya çıkışında etkili olduğu belirtilirken, Ökten (2010), kan davasının aşiret ve akrabalık ilişkileri içerisinde şekillenen kolektif bir çatışma ve intikam pratiği olduğunu ortaya koymaktadır. Daha güncel çalışmalarda da benzer biçimde, kan davalarının aşiret yapısı, geleneksel toplumsal ilişkiler ve kolektif aidiyetlerle bağlantılı olarak sürdüğü vurgulanmaktadır (Uluç, 2023). Ayrıca Burç (2021), Mardin'deki Kürt aşiretleri üzerine yaptığı çalışmada geleneksel bağlılıkların çatışma ve uzlaşma süreçlerinde belirleyici olduğunu ve kan davasının bu toplumsal yapı içerisinde önemli bir çatışma biçimi olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Muş örneğinde yapılan güncel bir araştırma da aşiret yapılanmaları içerisinde kanaat önderlerinin çatışmaların çözümünde önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir (Güngörer & Gözelyüz, 2023). Bu çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde mevcut araştırmanın Iğdır kırsalında ortaya koyduğu arazi ve su anlaşmazlıkları, akrabalık ve aşiret bağları, kolektif aidiyet ve kanaat önderlerinin rolüne ilişkin bulguların Türkiye'nin diğer kırsal bölgelerinde ortaya konulan sonuçlarla önemli ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte Iğdır örneği, bu dinamiklerin kendine özgü yerel ve kırsal koşullar içerisinde nasıl şekillendiğini göstermesi bakımından literatüre bölgesel bir katkı sunmaktadır.

Kırsal toplumlarda ekonomik kaynakların sınırlı olması da çatışmaları derinleştiren önemli bir etkendir. Tarım arazileri, meralar, su kaynakları ve hayvancılık faaliyetleri ailelerin geçimlerini doğrudan etkilediği için bu alanlarda yaşanan anlaşmazlıklar zamanla ciddi husumetlere dönüşebilmektedir. Özellikle mülkiyet sınırlarının belirsiz olduğu veya geleneksel kullanım haklarının ön plana çıktığı bölgelerde, ekonomik çıkar çatışmaları sosyal ilişkileri zedeleyebilmekte ve karşılıklı intikam döngüsünü besleyebilmektedir (Ökten, 2010).

Kan davalarının sürdürülmesinde yalnızca ekonomik etkenler değil, kültürel ve toplumsal değerler de etkili olmaktadır. Akrabalık dayanışması, aile onurunun korunması ve toplumsal saygınlığın sürdürülmesi gibi değerler, bireyler üzerinde güçlü bir baskı oluşturabilmektedir. Bazı durumlarda bireyler kişisel olarak çatışmayı sürdürmek istemeseler bile aile veya akraba grubunun beklentileri nedeniyle intikam alma davranışına yönlendirilebilmektedir. Bu durum kan davasını bireysel bir mesele olmaktan çıkararak kolektif bir toplumsal pratiğe dönüştürmektedir (Aktaş, 2015; Ökten, 2010).

Modernleşme, eğitim düzeyinin yükselmesi, kentleşme ve devlet kurumlarının güçlenmesiyle birlikte kan davalarının birçok bölgede azalma eğilimi gösterdiği bilinmektedir. Bununla birlikte bazı kırsal alanlarda geleneksel değerlerin etkisini sürdürmesi, akrabalık ilişkilerinin güçlü yapısı ve toplumsal hafızada yer etmiş husumetlerin devam etmesi nedeniyle kan davaları tamamen ortadan kalkmış değildir. Bu nedenle kan davası olgusu, yalnızca geçmişe ait bir gelenek olarak değil, günümüzde de belirli toplumsal koşullar altında yeniden üretilebilen bir sosyal gerçeklik olarak ele alınmalıdır (Çaya, 2011; Topses, 2012).

Iğdır kırsalında kan davalarının yalnızca bireysel çatışmalar veya ekonomik anlaşmazlıklar çerçevesinde ele alınması, bu olgunun ortaya çıkışını ve sürdürülmesini şekillendiren toplumsal ve kültürel dinamiklerin yeterince anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi, kan davalarının ortaya çıkışında ve sürdürülmesinde akrabalık ilişkileri, aşiret yapısı, toplumsal değerler, ekonomik kaynaklara ilişkin anlaşmazlıklar ve geleneksel otorite mekanizmalarının nasıl bir rol oynadığının ve bu çatışmaların bireylerin gündelik yaşamlarına nasıl yansıdığının yeterince ortaya konulmamış olmasıdır. Araştırma bu problemi, Iğdır kırsalındaki katılımcıların deneyim ve değerlendirmeleri üzerinden incelemektedir.

Bu araştırma, Iğdır'ın kırsal yerleşimlerinde kan davalarının ortaya çıkmasına neden olan toplumsal dinamikleri anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmada geleneksel normlar, akrabalık ilişkileri, ekonomik kaynak paylaşımı, aile yapısı ve çatışma çözüm mekanizmalarının kan davalarının oluşumu ve sürdürülmesindeki rolü katılımcı deneyimleri üzerinden incelenmektedir. Böylece kan davasının yalnızca hukuki olmadığı, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik boyutlarıyla anlaşılmasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

Türkiye'de kan davaları üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmış olup, bu çalışmalar çoğunlukla kan davalarının nedenleri, aşiret yapıları ve hukuki boyutları üzerinde durmaktadır (İçli, 1994; Türkdoğan, 2004; Ökten, 2010). Buna karşın Iğdır ili özelinde kan davalarının toplumsal dinamiklerini, kırsal yaşam deneyimleri ve katılımcı anlatıları üzerinden inceleyen nitel araştırmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle çatışmaların ortaya çıkışında aşiret ilişkileri, akrabalık ağları, ekonomik kaynak paylaşımı ve geleneksel otorite mekanizmalarının nasıl etkileşim içerisinde olduğu yeterince açıklanamamıştır. Bu araştırma söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve kan davasını bireysel bir şiddet eyleminden ziyade kırsal toplumsal yapının ürettiği ve yeniden ürettiği bir toplumsal süreç olarak ele almaktadır.

Araştırmanın temel sorusu, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkmasına ve sürdürülmesine neden olan toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörlerin neler olduğu ve bu çatışmaların bireylerin gündelik yaşamlarına nasıl yansıdığıdır. Ayrıca aile ilişkileri, akrabalık bağları, geleneksel değerler ve kaynak paylaşımına ilişkin anlaşmazlıkların kan davalarının oluşumundaki rolü ile bu husumetlerin bireyler ve toplum üzerindeki etkileri çalışmanın önemli odak noktaları arasında yer almaktadır. Araştırmada kan davası olgusunun katılımcıların

deneyimleri ve değerlendirmeleri üzerinden derinlemesine anlaşılabilmesi amacıyla nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve katılımcıların anlatılarındaki ortak temaların, anlamların ve ilişkilerin ortaya çıkarılması amacıyla içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının tercih edilmesi, kan davasının yalnızca ortaya çıkış nedenlerini belirlemekten ziyade, bu olgunun kırsal toplumsal yapı içerisindeki anlamını ve bireylerin gündelik yaşamlarına yansımalarını bütüncül biçimde inceleme olanağı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırma, kan davasını yalnızca bireyler arasında yaşanan bir çatışma ya da şiddet olgusu olarak değil, aynı zamanda kırsal toplumsal yapının, geleneksel normların ve sosyal ilişkilerin şekillendirdiği bir toplumsal süreç olarak ele almaktadır. Bunun yanı sıra, literatürde Iğdır özelinde kan davalarının sosyolojik dinamiklerini inceleyen çalışmaların sınırlı olması, bu araştırmanın bölgesel düzeyde önemli bir boşluğu doldurmasına ve kırsal toplumlarda çatışma süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamasına olanak tanımaktadır.

Bu araştırma aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır:

- Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkmasına neden olan toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörler nelerdir?
- Aşiret yapıları ve akrabalık ilişkileri kan davalarının sürdürülmesinde nasıl bir rol oynamaktadır?
- Kan davalarının bireylerin gündelik yaşamları üzerindeki etkileri nelerdir?
- Aile büyükleri, kanaat önderleri ve devlet kurumları çatışmaların çözümünde nasıl bir işleve sahiptir?
- Katılımcılar kan davasının geleceğine ilişkin nasıl bir değerlendirme yapmaktadır?

1. Kan Davasına İlişkin Literatür İncelemesi

Kan davası, bir kişinin öldürülmesi veya ağır biçimde zarar görmesi sonrasında mağdur tarafın adaletin kendi eliyle sağlanması gerektiği düşüncesiyle karşı tarafa yönelik intikam eylemlerine yönelmesi ve bu durumun aileler veya akraba grupları arasında uzun yıllar sürebilen bir çatışma döngüsüne dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır (Black-Michaud, 1975; İçli, 1994). Bu yönüyle kan davası, yalnızca bireysel bir suç ya da hukuki bir mesele değil; toplumsal yapı, kültürel değerler, akrabalık ilişkileri ve geleneksel normlarla yakından ilişkili karmaşık bir toplumsal olgudur (Black-Michaud, 1975; Aktaş, 2015). Türkiye üzerine yapılan daha yakın tarihli çalışmalar da kan davalarının ekonomik, sosyal ve kültürel boyutların kesişiminde şekillendiğini ve özellikle şan, şeref, namus ve saygınlık gibi sembolik değerlerin bu süreçlerin meşrulaştırılmasında rol oynayabildiğini göstermektedir (Kızıltoprak, 2020). Özellikle kırsal toplumlarda bireylerin aile ve akrabalık ağlarıyla güçlü bağlar içerisinde yaşamaları, yaşanan bir çatışmanın zamanla bireysel boyutu aşarak kolektif bir husumete dönüşmesine neden olabilmektedir (İçli, 1994; Türkdoğan, 2004).

Kan davası olgusu, uzun yıllardır sosyoloji, antropoloji, kriminoloji ve hukuk alanlarında araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Dünya literatüründe yapılan çalışmalar, kan davalarının özellikle akrabalık bağlarının güçlü olduğu, toplumsal ilişkilerin geleneksel normlar çerçevesinde şekillendiği ve devlet otoritesinin gündelik yaşam üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığı toplumlarda görülebildiğini ortaya koymaktadır (Black-Michaud, 1975; Reinhardt, 2021). Akdeniz havzası, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu toplumları üzerine yapılan araştırmalar; kan davalarının yalnızca şiddet ve intikam duygusuyla açıklanamayacağını, aynı

zamanda toplumsal onur, saygınlık ve grup kimliğinin korunmasına yönelik kültürel bir mekanizma olarak işlediğini göstermektedir (Black-Michaud, 1975; Peristiany, 1965; Pitt-Rivers, 1966; Reinhardt, 2021). Black-Michaud'ya göre kan davası, çatışma kadar grup dayanışmasını da besleyen bir süreçtir ve bu nedenle yalnızca bireyler arasındaki bir sorun olarak değerlendirilemez.

Antropolojik çalışmaların önemli bir bölümü, kan davalarının ortaya çıkışında ekonomik ve çevresel faktörlerin de etkili olduğunu vurgulamaktadır. Fleising ve Goldenberg'e göre kırsal toplumlarda toprak, su ve mera gibi sınırlı kaynakların paylaşımı konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, çatışmaların temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle geçim kaynaklarının büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayandığı bölgelerde ekonomik çıkar çatışmaları, zamanla aileler arasında kalıcı husumetlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Fleising & Goldenberg, 1987). Türkiye'de Siverek üzerine yapılan daha yakın tarihli bir araştırma da kan davalarının; sosyo-ekonomik, geleneksel ve sosyal nedenlerin birlikte değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır (Kızıltoprak, 2020). Bu durum, kan davalarının yalnızca kültürel değerlerle açıklanamayacağını, ekonomik ve toplumsal koşullarla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Dünya literatüründe öne çıkan bir diğer yaklaşım ise onur ve toplumsal itibar kavramları üzerinden şekillenmektedir. Pitt-Rivers (1966) ve Peristiany (1965), Akdeniz toplumlarında onur kavramının toplumsal ilişkileri belirleyen temel unsurlardan biri olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılara göre bireyler yalnızca kendi itibarlarını korumakla kalmamakta, aynı zamanda ailelerinin ve ait oldukları grubun itibarını da korumakla yükümlü görülmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye bağlamında yapılan güncel bir çalışmada Bourdieu'nün sembolik iktidar ve sembolik sermaye kavramları üzerinden yeniden ele alınmış; şan, şeref, namus ve saygınlık gibi değerlerin kan davalarının toplumsal alanda meşrulaştırılmasına katkı sağlayabildiği ortaya konulmuştur (Aydın, 2024). Bu nedenle yaşanan bir saldırı veya hakaret, bireysel boyutun ötesinde tüm grubun onuruna yönelik bir tehdit olarak algılanabilmektedir. Bu anlayış, kan davalarının kuşaklar boyunca devam edebilmesinin önemli toplumsal açıklamalarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Çatışma ve toplumsal düzen arasındaki ilişkiye odaklanan Gluckman (1956) ise çatışmaların bazı geleneksel toplumlarda yalnızca yıkıcı sonuçlar doğurmadığını, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesine ve grup sınırlarının belirginleşmesine katkı sağlayabildiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, kan davalarının yalnızca bir şiddet biçimi olarak değil, belirli toplumsal koşullar içerisinde işleyen bir sosyal süreç olarak değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Türkiye'de kan davası üzerine yapılan çalışmaların önemli bir bölümü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalar, kan davalarının ortaya çıkışında arazi ve su paylaşımı, miras sorunları, namus anlayışı, kız kaçırma olayları ve aşiretler arası rekabet gibi faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir (İçli, 1994). İçli'nin çalışmaları, kan davalarının yalnızca bireysel çatışmalardan kaynaklanmadığını, ailelerin ve akrabalık gruplarının sürece aktif biçimde dâhil olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, bireysel bir olayın zamanla toplumsal bir soruna dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Türkdoğan'ın aşiret ve geleneksel toplumsal yapı üzerine yaptığı çalışmalar da kan davalarının anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Türkdoğan'a göre aşiret yapısının güçlü olduğu bölgelerde bireyin kimliği büyük ölçüde ait olduğu grup tarafından belirlenmektedir. Bu

nedenle bireysel davranışlar çoğu zaman grup çıkarları ve toplumsal beklentiler doğrultusunda şekillenmektedir (Türkdoğan, 2004). Kan davalarının sürdürülmesinde de bu kolektif kimlik anlayışının önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Benzer şekilde Tezcan, geleneksel toplumlarda toplumsal kontrol mekanizmalarının büyük ölçüde örf, âdet ve töreler üzerinden işlediğini belirtmektedir. Bu durum, hukuki süreçlerin yanında geleneksel yaptırımların da etkili olmasına neden olmaktadır. Kan davaları da çoğu zaman bu geleneksel normlar içerisinde meşrulaştırılabilmekte ve toplumsal baskı yoluyla sürdürülebilmektedir (Tezcan, 2015).

Kan davalarının psikososyal boyutuna dikkat çeken Ökten ise bu tür çatışmaların yalnızca taraflar arasında kalmadığını, sonraki kuşaklar üzerinde de önemli etkiler bıraktığını belirtmektedir. Sürekli tehdit algısı, güvensizlik, korku ve travma gibi durumlar, kan davası bulunan ailelerin yaşamlarını derinden etkileyebilmektedir (Ökten, 2010). Böylece kan davası yalnızca fiziksel şiddet üreten bir mekanizma olmaktan çıkmakta, toplumsal ve psikolojik sonuçlar doğuran bir olgu hâline geldiği söylenebilir.

Türkiye literatüründe öne çıkan bir diğer değerlendirme, kan davalarının modernleşme süreciyle birlikte dönüşüm geçirdiğine işaret etmektedir. Eğitim düzeyinin yükselmesi, kentleşme, iletişim olanaklarının gelişmesi ve devlet kurumlarının güçlenmesiyle birlikte birçok bölgede kan davalarının azalma eğilimi gösterdiği belirtilmektedir (Çaya, 2011; Topses, 2012). Ancak geleneksel ilişkilerin güçlü biçimde varlığını sürdürdüğü bazı kırsal alanlarda, bu olgunun tamamen ortadan kalkmadığı da söylenebilir.

Literatür incelendiğinde; kan davalarının nedenleri, aşiret yapıları, namus anlayışı ve toplumsal kontrol mekanizmaları üzerine önemli çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Black-Michaud, 1975; İçli, 1994; Türkdoğan, 2004). Bununla birlikte mevcut araştırmaların büyük bölümü, kan davasını açıklayıcı faktörlere odaklanmakta, bireylerin deneyimlerini merkeze alan nitel araştırmaların sayısı sınırlı kalmaktadır. Ayrıca Iğdır örneğinde kan davalarının toplumsal dinamiklerini ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut araştırma, kan davasının ortaya çıkışı, sürdürülmesi ve çözüm süreçlerini katılımcı deneyimleri üzerinden inceleyerek literatüre özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

2. Kuramsal Çerçeve

Bu araştırmada Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkışı, sürdürülmesi ve çözüm süreçlerini açıklamak amacıyla birden fazla kuramsal perspektiften yararlanılmıştır. Araştırmanın temel analitik odağını Yapısal-İşlevselcilik ve Çatışma Kuramı oluştururken, Sembolik Etkileşimcilik ve Kültürel Ekoloji Kuramı destekleyici kuramsal perspektifler olarak kullanılmıştır. Bu kuramların birlikte ele alınmasının temel nedeni, kan davasının tek bir nedene indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir toplumsal olgu olmasıdır.

2.1.Yapısal-İşlevselcilik Kuramı

Yapısal-işlevselcilik, toplumu birbiriyle bağlantılı parçalardan oluşan bir sistem olarak ele alan sosyolojik yaklaşımlardan biridir. Bu kurama göre toplum; aile, din, eğitim, ekonomi, hukuk ve siyaset gibi çeşitli kurumların bir araya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Her kurumun toplumsal sistem içerisinde belirli görevleri ve işlevleri bulunmaktadır. Toplumsal düzenin ve istikrarın devamı, bu kurumların uyum içerisinde çalışmasına bağlıdır. Kuramın öncülerinden Durkheim, toplumu bireylerin toplamından daha büyük bir gerçeklik olarak değerlendirmektedir. Ona göre toplumsal normlar, değerler ve kurallar bireylerin davranışlarını

yönlendirmekte ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktadır. Parsons ise toplumsal sistemin varlığını sürdürebilmesi için uyum, hedeflere ulaşma, bütünleşme ve örüntü koruma gibi temel işlevlerin yerine getirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Yapısal-işlevselci yaklaşım, toplumsal olguların yalnızca olumsuz yönlerine odaklanmak yerine bu olguların toplum içerisindeki işlevlerini ve neden uzun süre varlıklarını sürdürebildiklerini anlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle toplumsal kurumların ve geleneklerin toplumun devamlılığındaki rollerine vurgu yapmaktadır (Durkheim, 2018; Parsons, 2013).

Yapısal-İşlevselcilik; aile, akrabalık, aşiret ve geleneksel otorite gibi toplumsal yapıların kan davalarının ortaya çıkması, sürdürülmesi ve çözülmesindeki işlevlerini anlamak amacıyla kullanılmıştır. Bu perspektif, geleneksel kurumların kırsal toplumsal düzenin devamlılığındaki rolünü ve çatışmaların toplumsal yapı içerisinde nasıl yönetildiğini açıklamaya katkı sağlamaktadır.

2.2.Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı, toplumsal yaşamın temelinde uyumdan çok çıkar çatışmalarının bulunduğunu savunan bir yaklaşımdır. Kuramın temelinde Karl Marx'ın görüşleri yer almaktadır. Marx'a göre toplum, farklı çıkar ve güç ilişkilerine sahip gruplardan oluşmaktadır. Bu gruplar ekonomik kaynaklar, statü ve iktidar üzerinde hâkimiyet kurmak için sürekli bir mücadele içerisindedir. Çatışma kuramı, toplumsal düzenin herkesin ortak çıkarları doğrultusunda oluşmadığını, aksine güçlü grupların çıkarlarını koruyacak biçimde şekillendiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle toplumsal eşitsizlikler, kaynakların adaletsiz dağılımı ve güç mücadeleleri toplumsal yaşamın doğal unsurları olarak görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde Dahrendorf gibi kuramcılar, çatışmanın yalnızca ekonomik nedenlerden kaynaklanmadığını; otorite, statü ve güç ilişkilerinin de toplumsal çatışmaların oluşumunda etkili olduğunu savunmuşlardır. Bu yaklaşıma göre toplumsal değişmenin temel dinamiği çatışmadır ve toplumsal dönüşümler büyük ölçüde farklı gruplar arasındaki mücadeleler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Marx & Engels, 2019; Dahrendorf, 1959).

Çatışma Kuramı; arazi, su, mera ve diğer ekonomik kaynaklar üzerindeki anlaşmazlıkların yanı sıra güç, statü, otorite ve çıkar mücadelelerinin kan davalarının oluşumundaki rolünü analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Böylece kan davalarının arkasındaki eşitsizlik ve güç ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2.3. Sembolik Etkileşimcilik Kuramı

Sembolik etkileşimcilik, toplumsal yaşamı bireylerin karşılıklı etkileşimleri ve olaylara yükledikleri anlamlar üzerinden açıklayan mikrososyolojik bir yaklaşımdır. Kuramın temelini George Herbert Mead oluşturmuş, daha sonra Herbert Blumer tarafından sistematik hâle getirilmiştir. Bu yaklaşıma göre insanlar çevrelerinde gerçekleşen olaylara doğrudan tepki vermemekte, önce bu olayları yorumlamakta ve ardından davranış geliştirmektedir. Dolayısıyla bireylerin davranışlarını anlamak için onların olaylara yükledikleri anlamları incelemek gerekmektedir. Sembolik etkileşimcilik, toplumsal gerçekliğin insanlar arasındaki etkileşimler sonucunda sürekli yeniden üretildiğini savunmaktadır. Dil, semboller, jestler, değerler ve kültürel anlamlar toplumsal yaşamın temel unsurlarıdır. İnsanlar bu semboller aracılığıyla birbirlerini anlamakta ve toplumsal ilişkilerini şekillendirmektedir. Bu yaklaşım özellikle kimlik, benlik, toplumsal roller, gündelik yaşam ve bireyler arası ilişkilerin anlaşılmasında önemli katkılar sunmaktadır. Kurama göre toplumsal dünya, bireylerin ortak anlam üretme

süreçleri sonucunda oluşmaktadır (Mead, 1934; Blumer, 1986).

Sembolik Etkileşimcilik; bireylerin hakaret, saldırı, namus, onur ve intikam gibi olaylara yükledikleri anlamların çatışmaların büyümesine nasıl katkıda bulunduğunu açıklamak için kullanılmıştır. Bu yaklaşım, bireysel olayların aile ve akrabalık grupları tarafından nasıl yorumlandığını ve kolektif bir husumete nasıl dönüştüğünü anlamaya yardımcı olmaktadır.

2.4. Kültürel Ekoloji Kuramı

Kültürel ekoloji kuramı, insan topluluklarının kültürel yapıları ile yaşadıkları doğal çevre arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. Kuramın öncüsü Julian Steward'dır. Steward'a göre kültürel davranışlar yalnızca gelenekler veya inançlar doğrultusunda ortaya çıkmakta, aynı zamanda insanların içinde bulundukları çevresel koşullar tarafından da şekillendirilmektedir. Bu yaklaşıma göre insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için bulundukları çevreye uyum sağlamak zorundadır. İklim koşulları, su kaynakları, toprak yapısı, bitki örtüsü ve ekonomik faaliyetler toplumların yaşam biçimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle farklı çevresel koşullara sahip toplumlar farklı kültürel örüntüler geliştirebilmektedir. Steward, kültürel değişimin tek çizgili ve evrensel bir süreç olmadığını savunmaktadır. Ona göre her toplum kendi çevresel koşulları ve tarihsel deneyimleri doğrultusunda farklı gelişim yolları izlemektedir. Bu yaklaşım, kültür ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi anlamaya yönelik önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Steward, 1972).

Kültürel ekoloji kuramı ise özellikle arazi, su ve mera gibi doğal kaynakların kırsal toplumsal ilişkiler ve çatışmalar üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla destekleyici bir perspektif olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, ekonomik faaliyetler ile doğal kaynaklara erişimin toplumsal ilişkiler ve çatışma biçimleriyle bağlantısını değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

3. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, araştırma amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Bilimsel araştırmalarda kuramsal çerçeve, araştırma probleminin anlaşılmasına katkı sağlayan kavramsal bir temel sunmakta ve araştırmanın analitik derinliğini artırmaktadır (Günay, 2006). Nitel araştırmalar; bireylerin toplumsal olayları nasıl deneyimlediklerini, bu olaylara hangi anlamları yüklediklerini ve yaşadıkları süreçleri nasıl yorumladıklarını anlamaya odaklanmaktadır. Bu yönüyle nitel yaklaşım, toplumsal gerçekliğin katılımcıların bakış açısından incelenmesine olanak sağlamaktadır (Neuman, 2014).

Bu doğrultuda araştırmada, Iğdır ilinin kırsal yerleşimlerinde yaşayan bireylerin kan davalarına ilişkin deneyimleri, çatışmaların ortaya çıkış nedenlerine yönelik değerlendirmeleri, kan davalarının sürdürülme biçimlerine ilişkin görüşleri ve çözüm süreçlerine dair düşünceleri kendi anlatımları temel alınarak incelenmiştir. Araştırmamızın hipotezi; kan davalarının basitçe bireysel anlaşmazlıklardan kaynaklanan olaylardan ibaret olmadığı, bunun da ötesinde aşiret ilişkileri, akrabalık ağları, geleneksel değerler, toplumsal normlar ve kırsal yaşam koşullarıyla şekillenen çok boyutlu bir toplumsal olgu olduğudur.

Araştırmada veriler; yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların deneyim ve değerlendirmeleri kendi ifadeleri doğrultusunda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sürecinde katılımcıların anlatımları kendi toplumsal ve kültürel bağlamları içerisinde değerlendirilmiş, elde edilen verilerin katılımcı perspektifini yansıtmasına özen gösterilmiştir.

Elde edilen veriler, Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiştir. Analiz sürecinde öncelikle görüşme kayıtları yazılı metne dönüştürülmüş, ardından veriler tekrar tekrar okunarak anlamlı ifadeler kodlanmıştır. Daha sonra benzer kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş ve bu kategorilerden hareketle araştırma bulgularını açıklayan temalar belirlenmiştir. Böylece kan davalarının ortaya çıkışında etkili olan toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörler, çatışmaların sürdürülme mekanizmaları, aile büyükleri ve kanaat önderlerinin rolleri ile barış ve uzlaşma süreçleri katılımcı deneyimlerinden hareketle değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde kan davalarının kırsal toplumsal yapı içerisindeki yeri ve sosyolojik dinamikleri bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmiştir.

3.1.Çalışma Grubu ve Örneklem Seçimi

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Iğdır ilinin kırsal yerleşimlerinde yaşayan ve kırsal dokudaki çatışmalara doğrudan ya da dolaylı olarak tanıklık etmiş bireyler oluşturmaktadır. Araştırma; anlaşmazlıkların ortaya çıkış nedenleri, sürdürülme biçimleri ve çözüm süreçlerine ilişkin deneyim ve gözlemlere sahip kişilerin görüşlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda katılımcıların kan davası olgusunu kırsal yaşam içerisinde deneyimlemiş, gözlemlemiş veya etkilerini yakından hissetmiş bireyler olmaları dikkate alınmıştır.

Araştırmada, incelenen olgu hakkında derinlemesine bilgi sağlayabilecek bireylere ulaşabilmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma konusuyla ilgili zengin bilgiye sahip bireylerin seçilmesine olanak tanıyan bir yaklaşımdır (Creswell, 2018). Bu doğrultuda katılımcıların Iğdır kırsalında yaşam deneyimine sahip olmaları ve bölgedeki aile, akrabalık ve toplumsal ilişkiler hakkında bilgi sahibi olmaları temel ölçütler olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum ve ikamet ettikleri yerleşim gibi sosyodemografik özellikleri de dikkate alınmıştır. Katılımcıların 12'si erkek, 1'i kadındır; eğitim düzeyleri ise okumamış bireyden doktora mezununa kadar farklılaşmaktadır. Katılımcılara ilişkin ayrıntılı sosyodemografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Bu özelliklerdeki farklılıklar, kan davası olgusuna ilişkin farklı deneyim ve değerlendirmelerin araştırma kapsamında ele alınmasına olanak sağlamıştır (Berg & Lune, 2019).

Katılımcılara ulaşma sürecinde kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme, araştırmacının başlangıçta ulaştığı katılımcıların, araştırma ölçütlerini karşılayan başka kişilere ulaşılmasında aracılık ettiği ve örneklemin bu yönlendirmeler aracılığıyla aşamalı olarak genişletildiği bir örnekleme tekniğidir (Noy, 2008). Bu teknik, özellikle araştırma konusu hakkında bilgi ve deneyime sahip katılımcılara ulaşmanın güç olduğu durumlarda etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir. İlk görüşme, bölgede uzun yıllardır yaşayan, kabileciliğin yoğun yaşandığı bir mekânda büyüyen ve kırsal toplumsal ilişkiler hakkında bilgi sahibi bir katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu kişinin yönlendirmeleri ve sosyal çevresi aracılığıyla araştırma konusu hakkında deneyim sahibi diğer bireylere ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme tekniği, özellikle güven ilişkilerinin önemli olduğu kırsal topluluklarda ve hassas konuların araştırılmasında katılımcılara ulaşmayı kolaylaştıran etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (Aksoy, Dülger ve Köksal, 2018).

Araştırma sürecinde veri toplama işlemi, görüşmeler sırasında benzer anlatıların ve ortak temaların tekrar etmeye başlaması üzerine sonlandırılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde yeni bilgi ve deneyimlerin sınırlı hâle gelmesi; veri doygunluğuna ulaşıldığını göstermiştir. Nitel araştırmalarda veri doygunluğu, yeni görüşmelerin mevcut tema ve kategorilere anlamlı bir

katkı sunmadığı noktada sağlanmaktadır. Bu doğrultuda araştırma, veri doygunluğuna ulaşıldığı değerlendirilen 13 katılımcı ile tamamlanmıştır.

Katılımcıların kimliklerinin korunması amacıyla tüm görüşmeler anonimleştirilmiş ve her katılımcıya K1, K2, K3 şeklinde kodlar verilmiştir. Böylece hem etik ilkelerin gözelitmesi hem de katılımcıların görüşlerini daha rahat ifade edebilmeleri amaçlanmıştır.

Bu örnekleme yaklaşımı sayesinde, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkışına zemin hazırlayan toplumsal koşullar, geleneksel değerler, akrabalık ilişkileri, ekonomik anlaşmazlıklar ve çatışma çözüm mekanizmalarına ilişkin deneyimler derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca katılımcıların kan davasına yükledikleri anlamlar, bu olgunun kırsal yaşam üzerindeki etkileri ve toplumsal hafızadaki yeri de bireysel anlatılar üzerinden çözümlemeye gayret edilmiştir.

Aşağıda katılımcıların demografik özelliklerine ve çalışma grubunun genel yapısına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durum	İkameti
K1	Erkek	40	Lisans	Evli	Hoşhaber Beldesi
K2	Erkek	40	Yüksek Lisans	Evli	Enginalan Köyü
K3	Erkek	40	Yüksek Lisans	Evli	Mürşitali Köyü
K4	Erkek	43	Yüksek Lisans	Evli	Koçbaşı Köyü
K5	Erkek	46	Yüksek Lisans	Evli	Gülpınar Köyü
K6	Erkek	43	Ön Lisans	Evli	Elmagöl Köyü
K7	Erkek	41	Yüksek Lisans	Bekar	Erhacı Köyü
K8	Erkek	37	Yüksek Lisans	Evli	Evci Köyü
K9	Erkek	41	Lisans	Evli	Taşuçan Köyü
K10	Erkek	40	Doktora	Evli	Hoşhaber Beldesi
K11	Erkek	34	Ön lisans	Evli	Suveren Köyü
K12	Kadın	22	Lisans	Bekar	Alibey Köyü
K13	Erkek	51	Okumamış	Evli	Halfeli Beldesi

Katılımcıların eğitim düzeylerinin görece yüksek olması, araştırmanın kırsal toplumu istatistiksel olarak temsil etme amacı taşımaması nedeniyle tek başına bir örnekleme hatası olarak değerlendirilmemiştir. Bununla birlikte eğitim düzeyinin katılımcıların kan davasına ilişkin değerlendirmelerini etkileyebileceği dikkate alınmış ve bu durum araştırmanın sınırlılığı olarak belirtilmiştir.

Tablo incelendiğinde araştırmaya toplam 13 kişinin katıldığı görülmektedir. Katılımcıların %92,3'ü erkek (n=12), %7,7'si kadındır (n=1). Bu durum, araştırmanın büyük ölçüde erkek katılımcıların deneyim ve görüşlerini yansıttığını göstermektedir.

Yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların 22 ile 51 yaş arasında değiştiği, yaş ortalamasının ise yaklaşık 39 olduğu görülmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı orta yaş grubunda yer almaktadır.

Eğitim düzeyi açısından katılımcıların %46,2'si yüksek lisans (n=6), %23,1'i lisans (n=3), %15,4'ü ön lisans (n=2), %7,7'si doktora (n=1) ve %7,7'si okumamış bireylerden (n=1) oluşmaktadır. Bu durum, araştırmada eğitim düzeyi yüksek katılımcıların ağırlıkta olduğunu göstermektedir. Medeni durum bakımından katılımcıların %84,6'sı evli (n=11), %15,4'ü bekârdır (n=2).

Araştırmanın sınırlılıkları arasında; örneklemin büyük ölçüde erkek ve eğitimli katılımcılardan oluşması ve görüşmelerin yalnızca Kürt etnik kökenine mensup bireylerle gerçekleştirilmiş olması yer almaktadır. Bu nedenle çalışma bulguları, eğitimsiz bireylerin, farklı cinsiyet ve etnik grupların deneyimlerini yansıtma konusunda sınırlı bir kapsama sahiptir.

3.2. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler; araştırmacıya belirli bir soru çerçevesi sunarken, katılımcıların deneyimlerini ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle ayrıntılı biçimde aktarmalarına da olanak tanımaktadır. Bu yönüyle görüşme tekniği; bireylerin yaşadıkları olaylara yükledikleri anlamları, algılarını ve değerlendirmelerini derinlemesine incelemeye imkân sağlayan önemli bir veri toplama yöntemidir (Lamont & Swidler, 2014).

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler; katılımcıların kan davası olgusuna ilişkin deneyimlerini, gözlemlerini ve değerlendirmelerini ortaya koymaya yönelik olarak yürütülmüştür. Bu doğrultuda görüşmelerde; kırsal bölgelerde yaşanan anlaşmazlıkların nedenleri, geleneksel değerlerin ve akrabalık ilişkilerinin çatışmalar üzerindeki etkileri, arazi ve mera paylaşımı gibi ekonomik faktörlerin rolü, kan davalarının ortaya çıkış süreçleri ve çatışmaların çözümüne ilişkin yaklaşımlar ele alınmıştır. Böylece katılımcıların kan davasını nasıl anlamlandırdıkları ve bu olguya ilişkin toplumsal deneyimlerinin neler olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır (Karasar, 2012).

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum ve meslek gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan açık uçlu sorular bulunmaktadır. Bu sorular aracılığıyla katılımcıların kan davalarına ilişkin deneyimlerini, gözlemlerini ve değerlendirmelerini ayrıntılı biçimde ifade etmeleri amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen temel sorular aşağıda sunulmuştur:

- Kendinizi tanıtır mısınız?
- Sizce bu bölgede insanlar arasında yaşanan anlaşmazlıkların veya kavgaların en temel sebepleri nelerdir?
- Geçmişten gelen gelenekler, akrabalık bağları veya aile büyüklerinin yönlendirmeleri bu tür kavgaların büyümesini ya da devam etmesini nasıl etkiliyor?
- Kırsal yaşamda, özellikle arazi, sınır, su veya yayla/mera paylaşımı gibi konular aileler arasında nasıl kırılmalara veya husumetlere yol açıyor?
- Basit bir tartışma veya kavga, hangi aşamada ya da hangi durumlardan sonra geri dönülemez bir kan davası haline geliyor?
- Bu tür husumetlerin çözülmesinde veya barış sağlanmasında devlet kurumlarının ve geleneksel yöntemlerin (kanaat önderleri, aile büyükleri) rolünü nasıl görüyorsunuz?

Görüşme formunun hazırlanma sürecinde; nitel araştırma yöntemleri ve kırsal sosyoloji alanında çalışmalar yürüten uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu süreçte soruların açık, anlaşılır ve yönlendirici olmamasına özen gösterilmiştir. Uzman geri bildirimleri doğrultusunda bazı sorular yeniden düzenlenmiş ve görüşme formuna son hâli verilmiştir.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve her bir görüşme ortalama 5–15 dakika sürmüştür. Görüşme süreleri üzerinde herhangi bir zaman kısıtlamasına gidilmemiş; katılımcıların araştırmayla ilgili aktarmak istedikleri tüm bilgi ve görüşler tamamlanıp veri doyumuna ulaşıldığında görüşmeler sonlandırılmıştır. Görüşmelerin Iğdır il merkezinde ve katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri, mahremiyetin sağlandığı ortamlarda yapılmasına dikkat edilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiş ve ses kaydı alınması için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacı, görüşme sürecinde katılımcıların anlatılarına müdahale etmemeye özen göstermiş; yalnızca anlatının derinleştirilmesine katkı sağlayacak açıklayıcı ve takip soruları yöneltmiştir.

Bu süreçte elde edilen veriler; kan davalarının ortaya çıkış nedenlerini, toplumsal dinamiklerini ve çözüm süreçlerini ortaya koyacak şekilde sistematik olarak kaydedilmiş ve analiz sürecine hazır hâle getirilmiştir.

3.3. Veri Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmiştir. Tematik analiz; katılımcı anlatılarında tekrar eden anlam örüntülerini belirlemeyi, bu örüntüleri sistematik biçimde sınıflandırmayı ve araştırma konusu ile ilişkili temalar altında yorumlamayı amaçlayan bir nitel veri analiz yöntemi olarak ifade edilebilir (Baltacı, 2019). Bu yaklaşım, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkışına neden olan toplumsal süreçlerin, çatışma deneyimlerinin ve çözüm mekanizmalarının katılımcı anlatıları üzerinden nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymak amacıyla tercih edilmiştir.

Analiz süreci, görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının araştırmacı tarafından yazılı metne dönüştürülmesiyle başlamıştır. Yazıya aktarılan metinler araştırmanın amacı doğrultusunda dikkatle incelenmiş ve katılımcı anlatılarında öne çıkan anlamlı ifadeler belirlenerek açık kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar; kan davalarının ortaya çıkış nedenleri, akrabalık ilişkileri, geleneksel değerler, arazi ve su paylaşımına ilişkin anlaşmazlıklar, toplumsal baskılar, çatışmaların sürdürülme biçimleri, barış süreçleri ve devlet kurumlarının rolü gibi araştırma konusu ile doğrudan ilişkili başlıklar etrafında şekillendirilmiştir.

Daha sonra benzer anlamlar taşıyan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş, bu kategoriler doğrultusunda üst düzey temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Bu süreçte temalar yalnızca görüşme sorularına verilen yanıtlarla sınırlı tutulmamış; katılımcı anlatılarında tekrar eden ve kan davalarının ortaya çıkışına, sürdürülmesine ve çözümüne ilişkin ortak örüntüler dikkate alınarak analitik bir yaklaşımla türetilmiştir.

Oluşturulan temalar, katılımcı ifadelerinden alınan doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve bulguların katılımcı deneyimlerine dayalı olarak sunulması sağlanmıştır. Analiz süreci, yeni görüşmelerin mevcut tema ve kategorilere anlamlı bir katkı sunmadığı ve benzer anlam örüntülerinin tekrar etmeye başladığı noktada sonlandırılmıştır.

Tablo 2. Tema-Alt Tema- Örnek Alıntı Tablosu

Tema	Alt Tema	Örnek Katılımcı Alıntısı
Anlaşmazlıkların ve Kavgaların Temel Nedenleri	Eğitimsizlik, Cehalet ve İletişim Eksikliği.	"En büyük sebeplerinden birisi eskiden gelen eğitimsizliktir. Şimdi ise insan arasındaki eski dolduruşlardır. Eskiden eğitimsizlikten, cahillikten yaşanan olayların şu anki halen kalıpları devam ediyor." (K1)
	Aşiret Yapısı, Toplumsal Rekabet ve Maddi Anlaşmazlıklar	"Şimdi bizim bölgede aşiretçilik ön plandadır... 'sen bu aşirettesin, ben bu aşiretteyim, sen bizden değilsin' gibi o zihniyet hakim oluyor." (K4)
Geleneksel Yapılar, Aile Büyükleri, Devletin Çatışma Süreçlerindeki Rolü ve Maddi Anlaşmazlıklar	Geçmiş Husumetlerin Aktarılması ve Çatışmaların Sürdürülmesi.	"Bazıları da bunu gururlarına yedirmeyerek bunu uzatmayı istiyorlar. Örneğin iki aileden adamlar ölmüş, karşı taraf sürekli "biz de bir tanesini öldüreceğiz" gibi bunu uzatmaya çalışıyor ve bunun sonu gelmiyor." (K3)
	Aile Büyüklerinin Uzlaştırıcı ve Barış Sağlayıcı Rolü	"Büyüklerin sözleri çok önemlidir. Bunlar genellikle bazen bazı büyük adamların oraya girmesiyle anlaşabilirler." (K3)
	Arazi, Su ve Mera Üzerindeki Hak Mücadeleleri ve Çatışmalar	"Yani ailenin büyük abisi en güzel yeri kendine alır, küçük kardeşe en kötü yerler gelir. Kanun yok, yasa yok yani. Bu konuda devletin hiçbir kanunu geçerli olmuyor." (K4)
	Ailelerin Dahil Olması, Şiddet ve Ölüm Sonrasında Kan Davasının Ortaya Çıkması	"Normal, basit 1-2-3 kişi arasında olan kavgalar, ailelerin bir araya gelmesinden sonra büyüyor. Büyüklerin devreye girmesinden sonra kavgalar büyüyor." (K1)
	Devlet Desteği ve Geleneksel Otoritelerin İş Birliğiyle Barışın Sağlanması	"En çok devletten ziyade, çünkü devlet kimin ne olduğunu bilemiyor ama kanaat önderleri, o büyükler, bölgedeki aşiret liderleri, kanaat önderleri bütün aileleri tanıdıkları için, olayı kimin ilacı çözeceklerini bildikleri için onların bu olaylara el atması bence daha mantıklı." (K2)

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle görüşmeler; katılımcıların kendi deneyim ve değerlendirmelerine dayalı olarak gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler herhangi bir müdahalede bulunulmaksızın katılımcıların ifade biçimleri korunarak kayıt altına alınmıştır. Analiz sürecinde veriler tekrar tekrar incelenmiş, oluşturulan tema ve kategorilerin verilerle uyumu sürekli olarak kontrol edilmiştir. Ayrıca bulguların desteklenmesi amacıyla katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu uygulamalar; nitel araştırmalarda inandırıcılık, tutarlılık ve doğrulanabilirliğin sağlanması açısından önem taşımaktadır (Creswell, 2019).

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla üye kontrolü (member checking) uygulanmış ve bazı katılımcılarla elde edilen bulgular tekrar paylaşılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde oluşturulan kodlar ve temalar, nitel araştırma konusunda deneyimli bir akademisyen tarafından incelenmiş; araştırmacı yorumları ile veriler arasındaki tutarlılık kontrol edilmiştir. Bu uygulamalar, araştırmanın doğrulanabilirliğini ve güvenilirliğini artırmaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir (Lincoln & Guba, 1985).

Araştırmada iç ve dış geçerliğe yönelik çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiştir. İç geçerlik kapsamında görüşme formunun hazırlanması sürecinde kapsamlı bir literatür değerlendirmesi yapılmış, katılımcı ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve görüşmeler sırasında elde edilen bilgilerin doğruluğu katılımcılarla teyit edilmiştir. Dış geçerlik kapsamında ise araştırma

süreci, veri toplama yöntemi, çalışma grubunun özellikleri ve analiz aşamaları ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Ayrıca katılımcıların, araştırma konusu hakkında bilgi ve deneyim sahibi kişiler arasından seçilmesine özen gösterilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından dikkatle dinlenerek yazılı metne aktarılmıştır. Veri toplama süreci; yeni görüşmelerin mevcut bulgulara anlamlı bir katkı sunmadığı ve benzer anlatıların tekrar etmeye başladığı noktaya kadar sürdürülmüştür. Bu doğrultuda elde edilen verilerin, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkış nedenlerini, sürdürülme biçimlerini ve çözüm süreçlerini anlamlandırmak açısından yeterli veri çeşitliliğine ulaştığı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın etik izni Iğdır Üniversitesi Bilimsel Yayın Etik Kurulu'nun 10.06.2026 tarih ve 2026/16 sayılı kararı ile verilmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, saha araştırması kapsamında elde edilen veriler tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmiştir. Katılımcıların kan davasının ortaya çıkış nedenlerine, sürdürülme biçimlerine, toplumsal etkilerine ve çözüm süreçlerine ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri doğrultusunda tema ve alt temalar oluşturulmuş, bulgular sistematik bir şekilde yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, kan davası olgusunun kırsal toplumsal yapı, akrabalık ilişkileri, aşiret bağları, geleneksel değerler ve toplumsal barış üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla tartışılmıştır.

Tema 1: Anlaşmazlıkların ve Kavgaların Temel Nedenleri

Bu temada, bölgede insanlar arasında yaşanan anlaşmazlıkların ve kavgaların ortaya çıkış nedenlerini ele almaktadır. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, çatışmaların yalnızca anlık olaylardan kaynaklanmadığı; eğitim eksikliği, cehalet, aşiret yapısı, toplumsal rekabet, ekonomik sorunlar ve geleneksel değerler gibi birçok unsurun etkisiyle şekillendiği görülmektedir. Görüşmeler, basit görünen olayların çoğu zaman geçmişten gelen husumetler ve toplumsal gerilimlerle birleşerek daha büyük çatışmalara dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Alt Tema 1.1: Eğitimsizlik, Cehalet ve İletişim Eksikliği

Kodlar: Eğitimsizlik, cehalet, cahillik, iletişim eksikliği, yanlış anlaşılma, eski husumetler, önyargılar, sorun çözme yetersizliği.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, bölgede yaşanan anlaşmazlıkların temelinde eğitim eksikliği ve cehaletin önemli bir yer tuttuğunu ifade etmektedir. Katılımcılara göre bireylerin olayları sağlıklı değerlendirememesi, sorunları konuşarak çözememesi ve geçmişten gelen yanlış düşünce kalıplarını sürdürmesi, küçük sorunların büyümesine neden olmaktadır.

K1 bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır:

> "En büyük sebeplerinden birisi eskiden gelen eğitimsizliktir. Şimdi ise insan arasındaki eski dolduruşlardır. Eskiden eğitimsizlikten, cahillikten yaşanan olayların şu anki halen kalıpları devam ediyor." (K1)

Benzer şekilde K3, çatışmaların temelinde cehaletin bulunduğunu vurgulayarak şunları ifade etmektedir:

> "Bunların hepsinin başında cehalet yatıyor. Çünkü bazı şeylerde mesela doğru olan şeyler varken yanlış şeylere sapıyorlar." (K3)

K4 de eğitimin yetersiz olduğu toplumlarda anlaşmazlıkların daha kolay ortaya çıktığını belirtmektedir:

> "...gerek eğitim olarak, gerek örf olarak, gerek inanç olarak eğitim bırakılmış bir toplum da zaten en basit bir konuda da bir anlaşmazlık ortaya çıkıyor." (K4)

K5 ise kavga ve kan davalarının büyük ölçüde cehaletten kaynaklandığını ifade etmektedir:

> "Bu ve benzeri bölgelerde kavga ve kan davalarının ekseriyeti cehaletten kaynaklanmaktadır." (K5)

Eğitimin toplumsal barış açısından önemine dikkat çeken K6 şunları söylemektedir:

> "Üçüncüsü ise eğitimin zayıf olması. Çünkü eğitim eksik görüyoruz ne yazık ki... Ama bu tür şeyler, dediğim gibi, eksik olduğunda ne yapılıyor? Bu tür olayların, hadiselerin çıkmasına temel sebep oluşturuluyor." (K6)

K11, K12 ve K13 de benzer şekilde çatışmaların temelinde cahillik, iletişim eksikliği ve eski husumetlerin bulunduğunu ifade etmektedir:

> "Burada en çok anlaşmazlıkların sebebi cahillikten kaynaklanan bir sebeptir." (K11)

> "Bence anlaşmazlıkların temel sebepleri iletişim eksikliği, yanlış anlaşılmalar, maddi sorunlar ve aileler arasındaki eski husumetlerdir." (K12)

> "En temel sebebi mesela bir koyun, bir tavuk, bir çocuk yüzünden; mesela bir tarla yüzünden. Ondan sonra odur. Başka bir de cahillik diyeyim buna; cahilliğin hem de önde giden, hem de zır önde gideni, odur." (K13)

Bu ifadeler birlikte değerlendirildiğinde, eğitim eksikliği ve cehaletin bireysel yetersizliklerin ötesinde, çatışmaları besleyen önemli toplumsal unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar, bireylerin sorun çözme becerilerinin zayıf olması, olayları önyargılı değerlendirmesi ve iletişim kanallarının yeterince kullanılmaması nedeniyle küçük anlaşmazlıkların büyüyerek daha ciddi çatışmalara dönüşebildiğini vurgulamaktadır. Bu durum, kan davalarının ortaya çıkışında kültürel ve yapısal faktörlerin önemini göstermektedir.

Alt Tema 1.2: Aşiret Yapısı, Toplumsal Rekabet ve Maddi Anlaşmazlıklar

Kodlar: Aşiretçilik, arazi anlaşmazlığı, toprak paylaşımı, su kullanımı, namus, miras, çekememezlik, kıskançlık, gurur, benlik, ekonomik sorunlar, muhtarlık seçimleri

Bu temada bölgede yaşanan anlaşmazlıkların somut nedenlerini ve toplumsal yapının çatışmalar üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, özellikle aşiret yapısının, ekonomik çıkar çatışmalarının ve toplumsal rekabetin kavgaların ortaya çıkmasında önemli rol oynadığını belirtmektedir.

K2, birçok kavganın görünen nedenlerden çok geçmişten gelen duygusal gerilimlerden beslendiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Arazi yüzünden kavga ettiler, yok tavuğu tarlasına girdi diye kavga ettiler; aslında bunlar bahaneler ya da suyu taşıran son damlalar... Aslında o anki kavganın sebebi o arazi tartışması, miras paylaşımı değil de yıllarca birikmiş olan kin ve nefretten kaynaklanıyor." (K2)

K4 ise aşiret yapısının toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır:

> "Şimdi bizim bölgede aşiretçilik ön plandadır... 'sen bu aşirettesin, ben bu aşiretteyim, sen bizden değilsin' gibi o zihniyet hakim oluyor." (K4)

K6, gurur ve benlik duygusunun çatışmaları tetiklediğini belirtmektedir:

> "Tabii, oradaki insanlar arasında yaşayan anlaşmazlıkların en temel sebeplerinden biri gurur, enaniyet, benlik; onlar daha çok ön planda oluşturuluyor. Efendim, bu şahıs bana nasıl bunu dedi? Bu kişi bana, aşiretime, benim kabileme nasıl böyle bir şey oldu? Bu tür şeyler bizim kabileye

> yakışmayan bir durum değildir deyip veya kabilemiz bu tür şeyler altında kalmamalıdır. Ve buna benzeri durumlar kavgaların temel sebeplerini oluşturuyor." (K6)

K7 de sınır, toprak, su ve namus meselelerinin önemli anlaşmazlık kaynakları olduğunu ifade etmektedir:

> "En temel sebeplerinden bir tanesi toplumun, mesela hissi olmaları, ondan sonra işte hukuk yollarını bilmemeleri, eğitimsizlik; sonra sınır kavgaları, toprak kavgaları, su kavgaları, su sırası kavgaları. Onunla beraber işte namus meseleleri, ondan sonra kedi, köpek; bunlar da ciddi manada kavgalara sebepleri verebiliyor." (K7)

K8, küçük nedenlerin bile büyük çatışmalara dönüşebildiğine dikkat çekmektedir:

> "Bu bölgede yaşayan insanlar için kavga bazen yaşam rutini hâline gelmiş olabilir. Hani kavga, bir güç gösterisi, bir ispat yöntemi, bir şeyleri ispat etme biçimi bazen olabiliyor. Her an, herhangi bir sebepten dolayı bir kavga çıkabiliyor. Kedi köpek meselesinden tutun da çocuk kavgalarına, oradan da büyük kavgalara kadar; her an, her küçük sebep büyük bir sebebe dönüşerek bu kavgalara neden olabiliyor."

K9 ve K10 ise aşiretçilik, arazi paylaşımı ve çeşitli toplumsal meselelerin çatışmaları beslediğini belirtmektedir:

> "Genellikle aşiretçilik ve toprak kavgaları çok karşılaştığım durumlar." (K9)

> "Aşiretler arasında, genelde denge unsurundan kaynaklı kavgalar oluşabilmektedir. Namus meseleleri, arazi ve arazi sulama problemleri, çocuklar, gençler ve yetişkinler arasındaki küçük tartışmalar, muhtarlık seçimleri, çekememezlik, kız kaçırma, alacak verecek davası ve miras paylaşımı gibi nedenler zamanla büyüyerek kavgalara, hatta kan davasına dönüşebilmektedir." (K10)

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, bölgedeki anlaşmazlıkların yalnızca bireyler arasındaki sorunlardan kaynaklanmadığı, aynı zamanda aşiret ilişkileri, toplumsal statü rekabeti ve ekonomik çıkar çatışmalarıyla da yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Arazi, su, miras ve namus gibi konuların görünürde çatışmanın nedeni olduğu ifade edilse de katılımcı anlatıları, bu olayların çoğu zaman geçmişten gelen husumetler, çekememezlikler ve grup aidiyetleriyle birleşerek daha büyük çatışmalara dönüştüğünü göstermektedir. Özellikle aşiret yapısının güçlü olduğu kırsal alanlarda, bireysel bir anlaşmazlığın kısa sürede aileler ve gruplar arası bir meseleye dönüşebilmesi, kan davalarının ortaya çıkmasını kolaylaştıran önemli bir toplumsal dinamik olarak öne çıkmaktadır.

Tema 2: Geleneksel Yapılar, Aile Büyükleri, Devletin Çatışma Süreçlerindeki Rolü ve Maddi Anlaşmazlıklar

Bu temada geçmişten gelen geleneklerin, akrabalık ilişkilerinin ve aile büyüklerinin yönlendirmelerinin anlaşmazlıkların büyümesi, sürdürülmesi veya sonlandırılması üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Katılımcıların anlatımları incelendiğinde, aile büyüklerinin ve kanaat önderlerinin kırsal toplumsal yapıda önemli bir otorite konumunda bulunduğu görülmektedir. Bu otorite bazen çatışmaların sona erdirilmesinde ve tarafların uzlaştırılmasında etkili olurken, bazen de geçmiş husumetlerin canlı tutulması ve gençlerin yönlendirilmesi yoluyla çatışmaların kuşaktan kuşağa aktarılmasına neden olabilmektedir.

Alt Tema 2.1: Geçmiş Husumetlerin Aktarılması ve Çatışmaların Sürdürülmesi

Kodlar: Aile büyükleri, geçmiş husumetler, geleneksel düşünce, aşiret bağlılığı, gençlerin yönlendirilmesi, gurur, intikam, tahrik, çatışmanın kuşaktan kuşağa aktarılması.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, aile büyüklerinin ve geleneksel değerlerin çatışmaların devam etmesinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir. Özellikle geçmişte yaşanan

olayların sürekli hatırlatılması, aşiret aidiyeti ve gurur anlayışının öne çıkarılması, gençlerin çatışmalara dahil olmasına ve husumetlerin uzun yıllar sürmesine neden olabilmektedir.

K1, geçmiş olayların sürekli gündemde tutulmasının çatışmaları beslediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Büyüklerin etkisi çok oluyor. Büyüklerin yönlendirilmesi aslında çok oluyor. Eskiden ben böyleydim de, bunlar bana zulmetmiş, bunlar beni dövdüler, eskiden beri biz bunların üstünde idik, şimdi bunlar bizim üstümüzden çıktılar hesabını yaparak eski davaların hiçbir zaman kapatmıyorlar ve yeni gençlik hep bu şekilde dolduruşa gelerek, getirilerek kavgaların devamını hep sağlıyorlar." (K1)

K2 de benzer şekilde gençlerin çoğu zaman büyüklerin yönlendirmesiyle hareket ettiğini belirtmektedir:

> "Şimdi kavgada zaten genelde gençler kavga ediyor. Yani gençleri de yönlendiren büyüklerdir. Yani büyükler vicdanlı bir şekilde gençlerin önünü tutarsa, iyi bir şekilde nasihat ederse, kavganın kavga ile, vurmakla, öldürmekle bir yere varılmayacağını izah ederse gençler de bu tembihlere, bu nasihatlara kanarak olay çıkarmaz. Ama maalesef şimdi gençlerin kanı kaynıyor, ne yaptığını bilmiyor. Büyük de "vur, vur" dediği zaman o anda galeyana geliyor. Zaten gençlik damarı, diyor, akıldan ziyade hissiyatı dinler…O anki bir 5 dakikalık bir öfke ile vurup birini öldürüyor. Yıllarını, en güzel yıllarını hapishanede geçiriyor" (K2)

K3 ise bazı ailelerin intikam düşüncesiyle hareket ederek husumetleri uzattığını vurgulamaktadır:

> "Bazıları da bunu gururlarına yedirmeyerek bunu uzatmayı istiyorlar. Örneğin iki aileden adamlar ölmüş, karşı taraf sürekli "biz de bir tanesini öldüreceğiz" gibi bunu uzatmaya çalışıyor ve bunun sonu gelmiyor." (K3)

K4, geçmiş kuşakların çatışmaya daha yatkın bir anlayışa sahip olduğunu ifade etmektedir:

> "Yani büyüklerinin yönlendirmesi, geçmişteki yani bizim büyüklerimizin, dedelerimizin yönlendirmeleri çok kötü diyebilirim... Yani nasıl söyleyeyim, geveze bir topluluk yani. Geçmişte büyüklerimizin daha çok geveze, daha çok konuşan ve daha çok kavgaya meyilli, hatta o kadar nasıl söyleyeyim, o kadar kötü bir zihniyete sahiplerdir ki yani direkt "vurun, öldürün, kırın, dökün" gelin. Namus olayları oluyordu. Namus olayları zaten genellikle ölümle sonuçlanırdı. Aralarında bilgili olan insanlar da çıkardı. Ben sana daha sağduyulu, daha bilgili, namus olayları ile ilgili evlilikte sonuçlandırıp insanları barıştırma olayları oluyor yani. Tabii geneline baktığımızda büyüklerimiz, dedelerimiz daha kavgacı, daha sorumlu, örf adetlerine bağlı, örf adetlerini yerine getiren bir nesil diyelim ama daha kavgacı diyebiliriz yani" (K4)

K7 de aile büyüklerinin gençlerin duygularını kullanarak çatışmaları büyütebildiğini belirtmektedir:

> "Özellikle ailedeki yaşı büyük olanların yönlendirmeleri de çok etkili. Mesela bazen bakıyorsun, gençler çok sağduyulu, ılımlı; mevzuyu böyle yumuşaklıkla halletmeye çalışırken, yaşını başını almış büyükler gençleri tahrik edip, yani bunun işte bize yakışmayacağı, ailemize yakışmayacağı, toplumda yakışmayacağı tarzında gençlerin mesela hissiyatlarını kullanıp onları tahrik edebiliyorlar." (K7)

K9 ise aşiret yapısının çatışmaların büyümesindeki etkisini şu sözlerle özetlemektedir:

> "Aşiretçilik kavgaların büyümesinin en temel nedeni, çünkü tüm aşiretler birbirlerine güçlerini ispatlamak için uğraşırlar." (K9)

K11 ve K12 de benzer şekilde aile büyüklerinin ve geleneksel düşüncelerin çatışmaların uzun süre devam etmesine neden olabildiğini ifade etmektedir:

> "Büyükler onay vermezse bu kavgaları uzun süreli olmaz. Hemen barıştırma sürecine geçerler... Ama eğer kavganın bitmesini istemiyorlarsa yıllarca veya 10 yıl 20 yıl belki torundan toruna kavgaların ve küslüklerin sürdüğü olaylarda oluyor." (K11)

> "Bazı durumlarda aile büyükleri ve akrabalar barışı desteklese de bazen geleneksel düşünceler nedeniyle tarafların geri adım atmasını zorlaştırabiliyor." (K12)

Bu ifadeler birlikte değerlendirildiğinde, geçmişten devralınan husumetlerin ve geleneksel değerlerin çatışmaların sürdürülmesinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Katılımcılar, özellikle aile büyüklerinin gençler üzerindeki etkisine dikkat çekmekte; intikam, gurur ve aşiret aidiyeti gibi unsurların çatışmaları bireysel düzeyden çıkararak toplumsal bir meseleye dönüştürdüğünü vurgulamaktadır. Bu durum, kan davalarının yalnızca iki kişi arasında yaşanan bir anlaşmazlık olmaktan çıkıp kuşaklar boyunca devam eden kolektif bir çatışma biçimine dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Alt Tema 2.2: Aile Büyüklerinin Uzlaştırıcı ve Barış Sağlayıcı Rolü

Kodlar: uzlaştırma, barış, nasihat, aklıselim, arabuluculuk, toplumsal denetim, çatışmayı önleme, sağduyu, kanaat önderliği

Bu tema, aile büyüklerinin ve toplumsal otorite konumundaki kişilerin çatışmaların sona erdirilmesindeki rollerini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, aile büyüklerinin çatışmaları körüklemenin yanı sıra çatışmaları önleyen ve tarafları uzlaştıran aktörler olarak da önemli bir işlev üstlendiklerini ifade etmektedir. K3, bazı büyüklerin devreye girmesiyle tarafların uzlaşabildiğini belirtmektedir:

> "Büyüklerin sözleri çok önemlidir. Bunlar genellikle bazen bazı büyük adamların oraya girmesiyle anlaşabilirler." (K3)

K6 da benzer şekilde sağduyulu liderlerin çatışmaları önleyebildiğini vurgulamaktadır:

> "Aklı selim olan aşiret ağamız mı diyeyim, önde gelen mi diyeyim, aksakallı mı diyeyim; aklı selim birisi, lafı güzel bir şekilde yönlendirdiğinde kavgaları tamamıyla önlenilebiliyordu." (K6)

K8, aile büyüklerinin çatışmaları sulh yoluyla çözebileceğini şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Aklıselim, ilmi ve medeni noktasında ağır basmış bir ailenin olayları sulh yönüyle çözme, meselenin küçüklüğünden bahsedilerek büyütülmesi noktasının önem arz etmediği düşüncesiyle hareket etmesi söz konusu olabilir." (K8)

K10, aile büyüklerinin iki yönlü etkisine dikkat çekmektedir:

> "Aile büyükleri hem çatışmaların büyümesine hem de çatışmaların büyümeden ortadan kalkmasına yol açabilmektedir. Bazı aile büyükleri küçük tartışmaları ve çatışmaları yatıştırdıkları gibi, bazı aile büyükleri de küçük tartışmaları büyüterek daha büyük olayların oluşmasına yol açabilmektedir." (K10)

K13 ise kendi deneyiminden hareketle büyüklerin çatışmaları engelleyici rolünü şu şekilde anlatmaktadır:

> "Mesela bizim büyüklerimiz öyle şeyleri hiç istemez, sevmez. Engelliyor mesela; büyükler oraya giriyor, engelliyor bunu. Diyor mesela: 'Yapmayın, dövüşmeyin, kavga etmeyin; bir tavuk yüzünden, bir şey yüzünden yapmayın böyle bir şey'." (K13)

K5 de geçmiş dönemlerle günümüzü karşılaştırarak aile büyüklerinin etkisinin değiştiğini belirtmektedir:

> "Daha önceleri olayları yatıştırması gereken büyükler kendi etrafındaki insanları kavgaya ve belaya müptela edebiliyorlardı. Yaşlıların vefatı ve teknolojinin ilerlemesiyle insanların bu tür konulardan uzak kaldıklarını söyleyebilirim." (K5)

Bu bulgular değerlendirildiğinde, aile büyüklerinin kırsal toplumsal yapıda çatışmaların yönünü belirleyen önemli aktörler olduğu görülmektedir. Katılımcı anlatıları, aile büyüklerinin sahip oldukları toplumsal otoriteyi nasıl kullandıklarının belirleyici olduğunu göstermektedir. Sağduyulu ve uzlaştırıcı bir yaklaşım benimsendiğinde çatışmaların kısa sürede çözülebildiği, buna karşılık geleneksel husumetleri canlı tutan ve gençleri yönlendiren yaklaşımların ise

çatışmaları derinleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle aile büyükleri, kan davalarının sürdürülmesinde olduğu kadar sona erdirilmesinde de merkezi bir konumda yer almaktadır.

Alt Tema 3.1: Arazi, Su ve Mera Üzerindeki Hak Mücadeleleri ve Çatışmalar

Kodlar: Arazi anlaşmazlığı, sınır ihlali, su paylaşımı, mera kullanımı, yayla paylaşımı, miras sorunu, adaletsiz paylaşım, kıskançlık, mülkiyet algısı, ekonomik çıkar çatışması, husumet, ölümle sonuçlanan kavgalar.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, kırsal yaşamda arazi, su ve mera gibi kaynakların paylaşımı konusunda yaşanan anlaşmazlıkların çatışmaların en önemli nedenlerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Özellikle sınırlı kaynaklar üzerinde hak iddia edilmesi, miras paylaşımındaki adaletsizlikler ve sınır ihlalleri aileler arasında ciddi kırılmalara yol açabilmektedir.

K1, günlük yaşamda oldukça sıradan görünen meselelerin nasıl büyük kavgalara dönüşebildiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

> "Adam diyor ki, ben burayı kendime kapatmışım, sen hayvanlarını niye koyuyorsun? O diyor ki, ben yerimi suluyorum, sen niye suyumu kesiyorsun? Benim yerimden niye geçtin? Hatta en yakın zamanlarda, bundan iki yıl önce, adam arabası ile başkasının arazisinden geçtiği için 5-6 ay süren büyük kavgalara neden oldu. Ve hatta bunun sonucu kaç tane yakalanma, kaç tane hastanelik oldu. Sebep sadece arabanın araziden geçmesi ile ilgili idi, sınır komşusu olmasından dolayı." (K1)

K2, arazi paylaşımı sırasında ortaya çıkan adaletsizliklerin kardeşler arasında dahi husumet oluşturabildiğini vurgulamaktadır:

> "Bu sıkıntıların temelinde şu var dedi; mesela adamın 5 oğlu var, 100 dönüm yeri var, birine veriyor, elinde diğerlerini arasına paylaştırıyor. Bu sefer ister istemez az pay alan kardeş diğerini kıskanıyor. Diğeri nefret güdüyor." (K2)

Benzer şekilde K3 de miras paylaşımında yaşanan eşitsizliklerin ciddi sonuçlar doğurabildiğini ifade etmektedir:

> "Bazen sevdiği bir oğluna ya da küçük oğluna, ortanca oğluna fazla mal paylaşımı yaparken diğerine az mal paylaşımı yapıyor ve bunun sonucunda ciddi tartışmalar, ciddi kavgalar yaşanıyor. Bu kavgalar bazen ölümle sonuçlanan durumlara sebep veriyor." (K3)

K4 ise aile içerisindeki güç ilişkilerinin mal paylaşımını doğrudan etkileyebildiğini belirtmektedir:

> "Yani ailenin büyük abisi en güzel yeri kendine alır, küçük kardeşe en kötü yerler gelir. Kanun yok, yasa yok yani. Bu konuda devletin hiçbir kanunu geçerli olmuyor." (K4)

K7, kırsal toplumda arazi ve sınır meselelerinin ekonomik boyutun ötesinde, kişisel hak ve onur meselesi olarak da algılandığını şu şekilde açıklamaktadır:

> "Namus zaten sınır demek, kavram olarak şahsi hususi alanın demek. Bu hususi alana, mesela bu senin arazin olur, sınırın olur, senin elinde bir malzeme olur, sana ait olan bir eşya olur; ona mesela dışarıdan birisi bir saldırıda bulunduğu zaman, bu aynen mesela, yani bir bayan noktasındaki namus kavramı gibi o şekil ciddi telakki edilebilir." (K7)

K8 de çok küçük sınır ihlallerinin dahi ölümle sonuçlanabilen çatışmalara dönüşebildiğine dikkat çekmektedir:

> "Arazi sınırlarında da küçük sorunlar yaşanabiliyor. Yani bu, dediğim gibi, 10-20 dönümlük bir konu değil; bazen bir adım, iki adımlık arazi konuları yüzünden olayı kavga, dövüş, hatta ölüme kadar da götürebiliyorlar." (K8)

K9 ve K12 ise geçim kaynaklarının sınırlı olmasının rekabeti artırdığını belirtmektedir:

> "Kırsal yaşamda hayvancılık çok büyük bir etki sahibi olduğu için hem içme suları hem sulama suları hem de yaylacılık faaliyetleri gibi durumlar kavgaların en önemli kaynağıdır. Herkes en fazla araziye veya en iyi suya sahip olmaya çalışır." (K9)

> "Kırsal bölgelerde geçim kaynakları sınırlı olduğu için arazi ve su gibi konular büyük önem taşıyor. Paylaşım konusunda yaşanan anlaşmazlıklar zamanla aileler arasında güvensizlik ve husumet oluşturabiliyor." (K12)

K11 ve K13 ise bu tür anlaşmazlıkların ölümle sonuçlanabilecek boyutlara ulaşabildiğini vurgulamaktadır:

> "Kavgalar ölümcül olarak bitiyor. Örneğin meralar, yayla için onlar kavga edip birbirlerini öldürmeye kadar gidebiliyor böyle." (K11)

> "O ölümlere gidiyor. Kaç gün önce Hoşhaber, Halfeli'de bir tarla yüzünden, bir çocuk yüzünden, 3 tane adam öldü bu cahilliktir." (K13)

Kırsal yaşamda arazi, su ve mera gibi kaynakların yalnızca ekonomik bir değer taşımadığı, aynı zamanda ailelerin sosyal konumları, güç ilişkileri ve aidiyet duygularıyla da yakından bağlantılı olduğu görülmektedir. Katılımcı anlatıları, özellikle miras paylaşımındaki adaletsizliklerin, sınır ihlallerinin ve su kullanımına ilişkin anlaşmazlıkların zamanla aileler arasında güvensizlik oluşturduğunu göstermektedir. Bunun yanında kırsal toplumlarda toprağın ve mülkiyetin namus ve hak kavramlarıyla ilişkilendirilmesi, tarafların uzlaşmasını zorlaştırmakta ve anlaşmazlıkların daha sert biçimlerde yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle arazi, su ve mera paylaşımına ilişkin sorunlar, ekonomik uyuşmazlıkların ötesinde, kırsal toplumsal yapının ürettiği güç, statü ve aidiyet ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli çatışma kaynakları olarak ortaya çıkmaktadır.

Alt Tema 4.1: Ailelerin Dahil Olması, Şiddet ve Ölüm Sonrasında Kan Davasının Ortaya Çıkması

Kodlar: ailelerin olaya dahil olması, aşiretleşme, fiziksel şiddet, yaralama, ölüm, intikam duygusu, gurur, dedikodu, kışkırtma, uzlaşmazlık, kan davası.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, basit bir tartışmanın tek başına kan davasına dönüşmediğini; ancak olayın bireysel boyuttan çıkarak aileleri, akrabaları ve aşiretleri kapsayan bir yapıya dönüşmesiyle çatışmanın büyüdüğünü ifade etmektedir. Özellikle yaralama ve ölüm olayları sonrasında intikam düşüncesinin devreye girmesi, anlaşmazlıkların uzun süre devam etmesine neden olmaktadır.

K1, bireysel düzeyde başlayan anlaşmazlıkların ailelerin devreye girmesiyle büyüdüğünü şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Normal, basit 1-2-3 kişi arasında olan kavgalar, ailelerin bir araya gelmesinden sonra büyüyor. Büyüklerin devreye girmesinden sonra kavgalar büyüyor." (K1)

K3 de küçük ve sıradan olayların beklenmedik biçimde ölümle sonuçlanabildiğine dikkat çekmektedir:

> "Yani diyelim onun hayvanı gitmiş, onun tarlasına girmiş. Yani diyelim onun tarlasını sularken onun tarlasına girmiş. Onun akabinde yapılan tartışmalar bazen büyüyerek ölümlü kavgalara sebep olabiliyor. Ve bunun altına baktığınız zaman bunun ne bir namus davası ne de farklı bir tartışma değil de basit bir tartışma sonucu ölümlü bir kavgaya dönüştüğünü görebiliyoruz." (K3)

Kan davasının ortaya çıkışındaki en önemli kırılma noktasının ölüm olduğunu belirten K4 şunları söylemektedir:

> "Basit bir olaydan dolayı kavga edip karşı taraftan veya diğer taraftan herhangi bir kişi ölürse, haksız bir şekilde ölürse, o ondan bir tanesini öldürür, o da ondan bir tanesini öldürür. Böylelikle devam eder. Yani bu geri dönülemez bir kan davası haline geliyor." (K4)

Benzer şekilde K8, fiziksel şiddetin başladığı noktada sürecin kontrol edilemez hale geldiğini ifade etmektedir:

> "Çünkü fiziksel temas kurulduğu an maalesef geri dönülmez bir duruma yol açar; yaralanmalara, riskli ölüm darbelerine kadar yol alabiliyor. Hatta kan davasına yol açabiliyor." (K8)

K9 da ölüm olayının kan davasını ortaya çıkaran temel unsur olduğunu vurgulamaktadır:

> "Çünkü intikam duygusu ön plana çıkar, ama ciddi bir kan davasına dönüşmesi genellikle bu bölgede bir ölüm olayının oluşmasıyla ortaya çıkmaktadır." (K9)

K10 ise bireysel anlaşmazlıkların topluluk düzeyine taşınmasının önemine dikkat çekmektedir:

> "Küçük tartışmalar aile ya da kabilelerin olaya dahil olması ile geri dönülemez kan davasına dönüşebilmektedir." (K10)

K11 de yaralama, öldürme ve kız kaçırma gibi olayların kan davasına zemin hazırladığını belirtmektedir:

> "Genel olarak bizim buralarda eğer adam yaralama veya adam öldürme olursa ya da kız kaçırma olayları olursa kan davasına dönebiliyor." (K11)

K7 ise sürecin fiziksel şiddetin ötesinde, sosyal çevrenin etkisiyle de büyüyebildiğini ifade etmektedir:

> "Özellikle dedikodu, gıybet çok etkili oluyor." (K7)

K12 de çevrenin çatışmayı körüklemesinin süreci ağırlaştırdığını belirtmektedir:

> "Tarafların uzlaşmaya yanaşmaması ve çevrenin olayı körüklemesi de süreci olumsuz etkiliyor." (K12)

Kan davasının temelinde yer alan intikam duygusunu K13 şu sözlerle açıklamaktadır:

> "Mesela düşmanlık oluyor. O ona düşman oluyor, o ona düşman oluyor. O ölenin sahibi nasıl benim ailemden birisini öldürdüyse ben de o adamdan öcümü alacağım diyor." (K13)

Bu bulgular, kan davalarının çoğu zaman küçük ve sıradan anlaşmazlıklardan doğduğu, ancak bireysel düzeyde çözülemeyen çatışmaların aile ve aşiret düzeyine taşınmasıyla farklı bir boyut kazandığı görülmektedir. Katılımcı anlatılarında özellikle ölüm olayının kritik bir eşik olduğu dikkat çekmektedir. Bir kişinin ölmesiyle birlikte mesele yalnızca mağdur ve fail arasındaki bir sorun olmaktan çıkmakta, aile onuru, grup aidiyeti ve intikam düşüncesiyle ilişkilendirilen kolektif bir meseleye dönüşmektedir. Bunun yanında dedikodu, kışkırtma, gurur ve uzlaşmaya yanaşmama gibi unsurlar da çatışmaların büyümesini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla kan davasını ortaya çıkaran temel unsurun yalnızca ilk kavga olmadığı; kavga sonrasında gelişen toplumsal süreçler, grup dayanışması ve intikam anlayışı olduğu anlaşılmaktadır.

Alt Tema 5.1: Devlet Desteği ve Geleneksel Otoritelerin İş Birliğiyle Barışın Sağlanması

Kodlar: Devlet müdahalesi, vali, kaymakam, kanaat önderi, aile büyükleri, dini liderler, arabuluculuk, uzlaşma, toplumsal barış, kalıcı çözüm.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, husumetlerin sona erdirilmesinde devlet kurumları ile kanaat önderlerinin birlikte hareket etmesinin önemli olduğunu ifade etmektedir. Özellikle valilik, kaymakamlık ve güvenlik güçlerinin sürece dahil olmasıyla birlikte geleneksel otoritelerin ikna gücünün birleşmesi, barışın daha kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır.

K1, devlet ve kanaat önderlerinin birlikte hareket ettiği durumlarda barışın daha güçlü ve kalıcı olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

> "Kanaat önderlerinin de büyük etkisi var. Burada kanaat önderleri büyük rol oynuyor. Bir kanaat önderi ya da aşiretin büyüğü bir şey karar verdi mi, herkesin o karara uyması gerekiyor. Orada kanaat liderleri ikna edildikten sonra, devlet kurumları tarafından, kanaat önderleri artık buradaki valileri, devlet büyüklerini kırmıyorlar. Onlar devreye girdiği zaman her şekilde barış oluyor. Onların yaptığı barış daha kalıcı oluyor. Çünkü hem devlet eliyle barıştırılıyor, hem devlet teminatı veriliyor, hem de büyüklerin sözüyle bir arada olduğu zaman daha kalıcı barışlar oluyor." (K1)

K2 ise bölgeyi ve aileleri yakından tanıyan kanaat önderlerinin sorunların çözümünde önemli bir avantaja sahip olduğunu belirtmektedir:

> "En çok devletten ziyade, çünkü devlet kimin ne olduğunu bilemiyor ama kanaat önderleri, o büyükler, bölgedeki aşiret liderleri, kanaat önderleri bütün aileleri tanıdıkları için, olayı kimin ilacı çözeceklerini bildikleri için onların bu olaylara el atması bence daha mantıklı." (K2)

K3 de uzun süre devam eden husumetlerin sona erdirilmesinde hem devlet temsilcilerinin hem de kanaat önderlerinin etkili olduğunu vurgulamaktadır:

> "Özellikle uzun süredir husumetli olan aileler arasında gerek belli toplumların kanaat önderleri, kanaat liderleri, gerek valilik ve diğer önemli kurumlardaki insanlar buna sebebiyet vererek bu uzun süren husumeti, tartışmaları sona erdirebiliyorlar." (K3)

K4, geçmiş dönemlere kıyasla günümüzde devletin daha hızlı müdahale ettiğini ve kanaat önderleriyle birlikte hareket ederek çatışmaların büyümesini önlediğini ifade etmektedir:

> "Bir kavga olduğu zaman, kan davasına dönüşmeden, devletin desteği ile kanaat önderlerinin önderliği ile bu tür olaylara hemen müdahil olup aileler bu etkiyi, tepkiyi görünce yerinde durup kan davasına veya kavgaya son verme eğilimine gitmektedir." (K4)

K5 ise dini liderlerin ve manevi otoritesi bulunan kişilerin toplumsal etkisine dikkat çekmektedir:

> "Doğu toplumu örf, adet, gelenek ve dinlerine bağlılığı fazla olduğundan dolayı özellikle kanaat önderleri (şeyh, seyda vb.) tarafından daha kolay sulh yapılmaktadır. Doğudaki bu tür olayları kaldırmada devletten ziyade dini bütün kamil insanlar daha etkilidir." (K5)

Benzer şekilde K6, hem devlet kurumlarının erken müdahalesinin hem de kanaat önderlerinin zamanında devreye girmesinin önemine vurgu yapmaktadır:

> "İkinci bir husus işte aksakallılar, kanaat önderleri; onlar da yine bu manada durumu gerçek göstermemeleri. Bu konuda bir yerde bir hadise olduğunda zamanında ona müdahale edilmelidir, görüşülmelidir. Bir şekilde bazı şeylerin şartları zorlanılmalı ve o olayın sükûneti, barışı için hızlı bir şekilde zemin hazırlatılmalı, büyük hadiselerin oluşmasına sebebiyet verilmeden bunlar önlenilebilir." (K6)

K7 ve K8 de devlet müdahalesinin çatışmaları durdurmada, aile büyükleri ve kanaat önderlerinin ise kalıcı barışı sağlamada etkili olduğunu belirtmektedir:

> "İşte geçici olarak devlet kurumlarının müdahalesi mevzuyu geçici olarak yatıştırır. Ama işte kanaat önderleri, aile büyüklerinin araya girmesi ile de mevzuda mesela, yani barışı sağlayabilirler." (K7

> "Ama bu daha çok genel olarak kanaat önderleri ve aile büyüklerinin rolleriyle önem kazanıyor. Onlar olaya devreye girerek meseleyi sulhe çevirebiliyorlar." (K8)

K9 ve K10 da benzer şekilde büyük kavgaların ve kan davalarının çözümünde devlet temsilcileri ile kanaat önderlerinin ortak etkisine dikkat çekmektedir:

> "Bölgemizdeki birçok büyük kavgayı veya kan davasını devlet büyükleri aracı olarak çözmüşlerdir. Genellikle çok uzun süren kavgalar kan davaları kanaat önderlerinin de devresiyle devreye girmesi ile çözüme kavuşmuştur." (K9)

> "Bu tür olayların çözülmesinde hem devletin özellikle de aile büyüklerinin, kanaat önderlerinin, dini liderlerin barışla neticelenmesi bakımından etkisi büyüktür." (K10)

Bununla birlikte bazı katılımcılar, devlet müdahalesinin her zaman yeterli olmayabildiğini de ifade etmektedir. K11, bazı husumetlerin kuşaklar boyunca devam edebildiğini şu sözlerle dile getirmektedir:

> "Böyle davalar genellikle devlet bile engel olamıyor. Uzun süreli kavgalar, kin gütmeler ve adam öldürmeler devam ediyor." (K11)

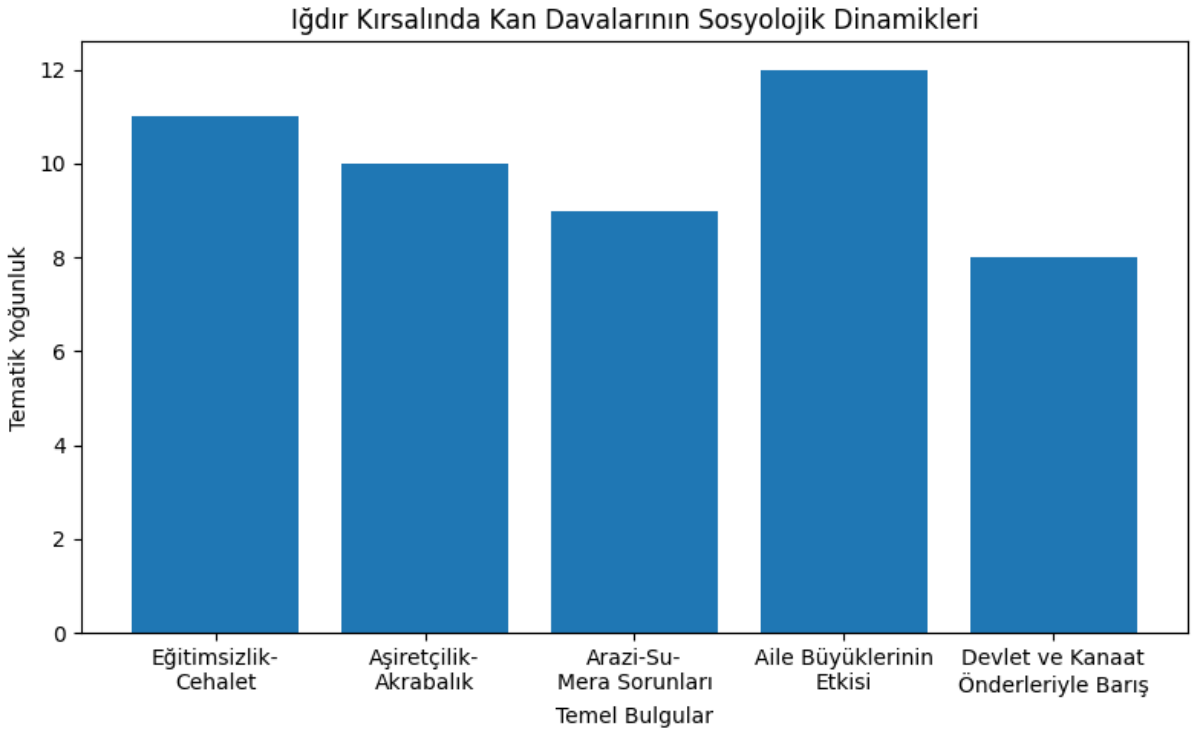
K12 ve K13 ise adil devlet yönetimi ile kanaat önderlerinin uzlaştırıcı rolünün birlikte işlemesi gerektiğini vurgulamaktadır:

> "Devlet kurumlarının adil ve etkili şekilde süreci yönetmesi çok önemlidir. Bunun yanında kanaat önderleri ve aile büyüklerinin barışı teşvik etmesi, tarafları bir araya getirerek uzlaşma sağlaması da husumetlerin sona ermesinde önemli bir rol oynar." (K12)

> "Çok iyi bir şey hocam. Süper. Yani önlemini alıyorlar, yani mesela barıştırıyorlar o iki tarafı. Mesela önderler geliyor, mesela kanaat geliyor, büyük adamlar diyorlar yapmayın etmeyin. Devletin rolü süper." (K13)

Bu ifadeler katılımcıların büyük çoğunluğunun husumetlerin çözümünde devlet kurumları ile geleneksel otoritelerin birbirini tamamlayan işlevlere sahip olduğunu düşündüğü görülmektedir. Devletin hukuki yaptırım gücü ve güvenlik kapasitesi çatışmaların büyümesini engellerken, kanaat önderleri, dini liderler ve aile büyükleri toplumsal meşruiyetleri sayesinde tarafların uzlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde toplumsal ilişkilerin güçlü olması nedeniyle, resmi müdahalenin geleneksel arabuluculuk mekanizmalarıyla desteklenmesi barış süreçlerinin daha kalıcı ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte bazı katılımcılar, derinleşmiş ve kuşaklar boyunca devam eden husumetlerde yalnızca devlet müdahalesinin yeterli olmayabileceğini, toplumsal uzlaşının da sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 1. Kan Davasına İlişkin Tematik Bulguların Dağılımı

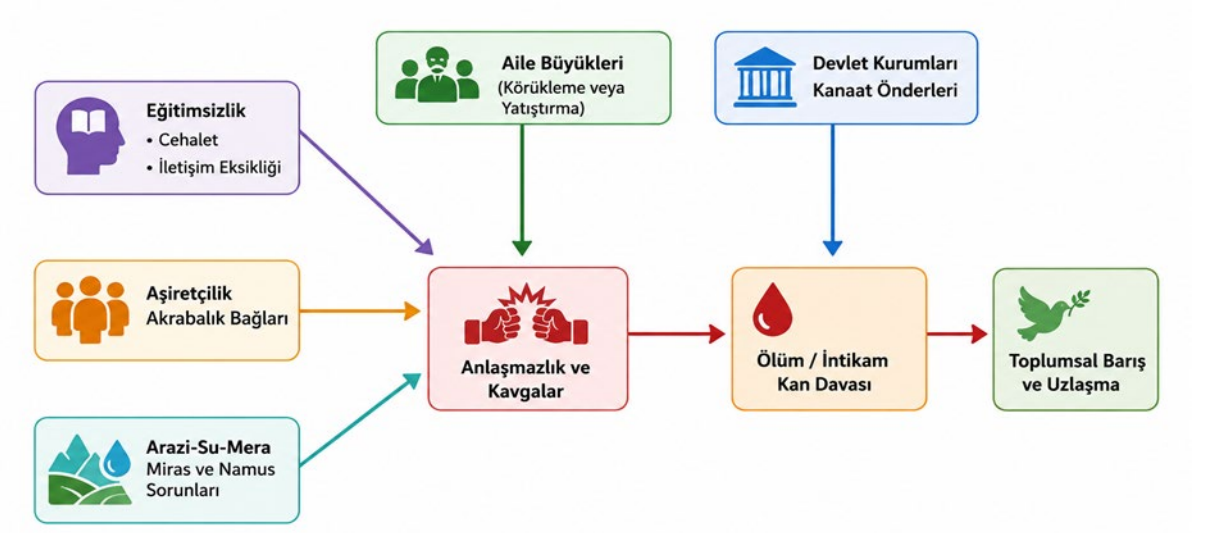

Şekil 1 incelendiğinde, katılımcı anlatılarında en fazla vurgulanan temaların eğitimsizlik ve cehalet, aşiretçilik ve akrabalık bağları, arazi-su anlaşmazlıkları ile aile büyüklerinin etkisi olduğu görülmektedir. Bulgular, kan davalarının tek bir nedene bağlı olmadığını; kültürel,

ekonomik ve toplumsal faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan çok boyutlu bir toplumsal olgu olduğunu göstermektedir.

Şekil 2'de, araştırma bulgularından hareketle Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkışını, sürdürülmesini ve çözüm süreçlerini açıklayan kavramsal model sunulmaktadır:

Şekil 2. Iğdır Kırsalında Kan Davalarının Sosyolojik Dinamikleri: Kavramsal Model

Şekil 2, araştırma kapsamında elde edilen tematik bulguların kavramsal bir özetini sunmaktadır. Katılımcı anlatıları, eğitimsizlik, cehalet, iletişim eksikliği, aşiretçilik, akrabalık bağları ile arazi, su ve mera paylaşımına ilişkin anlaşmazlıkların çatışmaların temel kaynaklarını oluşturduğunu göstermektedir. Bu anlaşmazlıklar, aile büyüklerinin ve geleneksel yapıların etkisiyle büyüyebilmekte; ölüm ve intikam duygusunun devreye girmesiyle kan davasına dönüşebilmektedir. Buna karşılık devlet kurumları, kanaat önderleri ve aile büyüklerinin uzlaştırıcı müdahaleleri toplumsal barışın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

5. Bulguların Başlıca Kuramlar İle İlişkilendirilmesi

Araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde, kan davası ve husumetlerin ortaya çıkışı ile sürdürülmesi sürecinin tek bir nedene bağlı olmadığı, aksine toplumsal yapı, kültürel değerler, grup ilişkileri ve bireylerin olaylara yüklediği anlamların birleşimiyle şekillendiği görülmektedir. Bu durum, çalışmanın kuramsal çerçevesinde ele alınan yaklaşımlarla önemli ölçüde örtüşmektedir.

Yapısal-İşlevselcilik Kuramı açısından değerlendirildiğinde, aile büyükleri, aşiret liderleri ve kanaat önderleri gibi geleneksel aktörlerin kırsal toplumda sosyal düzeni koruyan kurumlar olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı, aile büyükleri ve kanaat önderlerinin çatışmaları sonlandırma veya barışı sağlama konusunda etkili olduklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte aynı aktörlerin bazı durumlarda husumetleri körükleyebildiği de görülmektedir. Bu durum, toplumsal kurumların işlevsel olduğu kadar zaman zaman işlevsiz (disfonksiyonel) sonuçlar da doğurabileceğini göstermektedir.

Çatışma Kuramı, araştırma bulgularını açıklamada oldukça güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Katılımcıların sıkça vurguladıkları arazi, mera, su kaynakları, miras paylaşımı ve ekonomik çıkarlar gibi konular, kıt kaynaklar üzerindeki mücadeleyi ortaya koymaktadır. Özellikle arazi ve mülkiyet paylaşımına ilişkin anlaşmazlıkların zamanla aileler ve aşiretler arasında ciddi

husumetlere dönüşmesi, çatışma kuramının öngördüğü çıkar ve güç mücadeleleriyle örtüşmektedir. Ayrıca aşiretler arası güç dengesi, statü rekabeti ve üstünlük mücadelesi de çatışmaların sürdürülmesinde önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Sembolik Etkileşimcilik Kuramı ise kan davalarının ve husumetlerin gündelik etkileşimler yoluyla nasıl yeniden üretildiğini anlamaya katkı sağlamaktadır. Bulgular, birçok çatışmanın aslında küçük tartışmalar, dedikodular, yanlış anlamalar, hakaret algıları veya geçmiş olayların farklı biçimlerde yorumlanması sonucunda büyüdüğünü göstermektedir. Özellikle namus, aile onuru, aşiret itibarı ve intikam gibi kavramlara yüklenen anlamlar, bireylerin davranışlarını doğrudan etkilemekte ve sıradan bir olayın kan davasına dönüşmesine zemin hazırlayabilmektedir. Bu yönüyle çatışmaların maddi nedenlerin ötesinde, bireylerin olayları algılama ve yorumlama biçimlerinden de beslendiği görülmektedir.

Kültürel Ekoloji Kuramı açısından bakıldığında ise kırsal yaşamın doğal ve ekonomik koşullarının çatışmaların oluşumunda etkili olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar özellikle arazi, mera, yayla ve su paylaşımı gibi konuların husumetlerin temel kaynakları arasında yer aldığını belirtmiştir. Hayvancılık ve tarıma dayalı geçim biçimi, bu kaynakları yaşamsal hale getirmekte; sınırlı kaynaklar üzerindeki rekabet ise çatışma potansiyelini artırmaktadır. Bu durum, Steward'ın kültürel davranışların çevresel koşullardan bağımsız düşünülemeyeceği yönündeki yaklaşımını desteklemektedir.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, Iğdır kırsalında kan davalarının ortaya çıkışını, sürdürülmesini ve çözüm süreçlerini katılımcı deneyimleri üzerinden incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, kan davalarının yalnızca bireyler arasında yaşanan anlık çatışmaların sonucu olmadığını; aksine toplumsal yapı, kültürel değerler, ekonomik ilişkiler, aşiret bağları ve kuşaklar boyunca aktarılan geleneksel düşünce kalıplarıyla şekillenen çok boyutlu bir toplumsal olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları bütüncül olarak değerlendirildiğinde; kan davalarının ortaya çıkışındaki arazi ve su gibi kaynak mücadeleleri Çatışma Kuramı ile; uzlaşı ve barış süreçlerindeki geleneksel/resmi otoritenin rolü Yapısal-İşlevselcilik Kuramı ile açıklanabilmektedir. Ancak olgunun kuşaklararası aktarımı, namus, intikam ve husumet gibi kavramlara yüklenen öznel anlamlar odağa alındığında, araştırmada en yüksek açıklayıcılığa sahip ana yaklaşımın Sembolik Etkileşimcilik Kuramı olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında katılımcılar, eğitimsizlik, cehalet, iletişim eksikliği ve geçmişten devralınan husumetleri çatışmaların ortaya çıkmasında etkili faktörler olarak değerlendirmiştir. Bunun yanında arazi, mera ve su paylaşımı, miras anlaşmazlıkları, namus anlayışı ve aşiretler arası rekabet gibi unsurların da çatışmaları beslediği görülmüştür. Bu bulgular, kan davalarının çoğu zaman görünürdeki nedenlerden çok daha derin toplumsal ve kültürel dinamiklerden beslendiğini göstermektedir. Nitekim İçli'nin (1994) ve Türkdoğan'ın (2004) çalışmalarında da benzer şekilde ekonomik çıkar çatışmaları, aşiret bağları ve geleneksel değerlerin kan davalarının sürdürülmesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri, aile büyüklerinin ve akrabalık ağlarının çatışma süreçlerinde üstlendiği çift yönlü roldür. Katılımcı anlatıları, bazı durumlarda aile büyüklerinin geçmiş husumetleri canlı tutarak genç kuşakları çatışmaya yönlendirebildiğini, bazı durumlarda ise aynı kişilerin uzlaştırıcı bir rol üstlenerek barışın tesis edilmesine katkı sağladığını

göstermektedir. Bu durum, kırsal toplumlarda sosyal ilişkilerin ve geleneksel otorite yapılarının çatışmalar üzerindeki belirleyici etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları ayrıca, bireysel düzeyde başlayan anlaşmazlıkların aşiretler, akrabalar ve yakın çevrenin sürece dahil olmasıyla kolektif bir niteliğe bürünebildiğini göstermektedir. Özellikle ölümle sonuçlanan olayların ardından ortaya çıkan intikam düşüncesi, çatışmaların uzun yıllar boyunca devam etmesine neden olabilmektedir. Katılımcıların anlatımları, kan davalarının yalnızca iki taraf arasında yaşanan bir sorun olmaktan çıkarak zamanla aileleri, akrabalık çevrelerini ve hatta aşiretleri kapsayan toplumsal bir meseleye dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Araştırmada öne çıkan bir diğer bulgu, husumetlerin sona erdirilmesinde devlet kurumları ile geleneksel uzlaştırma mekanizmalarının birlikte işlediğidir. Katılımcılar, valilik, kaymakamlık ve güvenlik güçlerinin hukuki müdahalelerinin önemli olduğunu belirtmekle birlikte, kanaat önderleri, dini liderler ve aile büyüklerinin de barış süreçlerinde etkili roller üstlendiğini ifade etmiştir. Bu durum, kırsal toplumlarda toplumsal meşruiyet ile hukuki otoritenin birlikte hareket etmesinin kalıcı uzlaşma açısından önemli bir avantaj sağladığını göstermektedir.

Bu araştırmanın literatüre sunduğu temel katkı, kan davası olgusunu Iğdır örneği üzerinden doğrudan deneyim sahibi bireylerin anlatılarıyla incelemesidir. Türkiye'de kan davaları üzerine yapılan çalışmaların önemli bir bölümü farklı bölgelere odaklanırken, Iğdır kırsalındaki toplumsal dinamikleri katılımcı deneyimleri üzerinden ele alan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle çalışma, kan davalarının ortaya çıkışı, sürdürülmesi ve çözüm süreçlerine ilişkin bölgesel düzeyde özgün veriler sunarak mevcut literatüre katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak araştırma, kan davalarının yalnızca bireysel öfke, ani tepkiler veya tekil olaylarla açıklanamayacağını göstermektedir. Kan davaları; toplumsal yapı, ekonomik kaynakların paylaşımı, aşiret ilişkileri, kültürel değerler ve geleneksel otorite mekanizmalarının iç içe geçtiği karmaşık bir sosyal olgudur. Bu nedenle kan davalarının önlenmesine yönelik politikaların yalnızca güvenlik ve hukuk eksenli yaklaşımlarla sınırlı kalmaması gerekmektedir. Eğitim olanaklarının geliştirilmesi, toplumsal uzlaşma kültürünün güçlendirilmesi, genç kuşakların çatışma çözme becerilerinin desteklenmesi ve yerel kanaat önderlerinin barış süreçlerine daha etkin biçimde dahil edilmesi önem taşımaktadır. Böylece geçmişten devralınan husumetlerin yeni kuşaklara aktarılması engellenebilir ve daha barışçıl, daha sürdürülebilir bir toplumsal yaşamın inşasına katkı sağlanabilir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, katılımcıların büyük bölümünün eğitim düzeyinin görece yüksek olmasıdır. Eğitim düzeyi düşük veya herhangi bir formal eğitim almamış bireylerin örneklemde sınırlı temsil edilmesi, kan davası deneyimlerinin farklı eğitim grupları açısından çeşitliliğinin tam olarak yansıtılmasını sınırlandırmaktadır. Bu durum, bulguların değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken bir husus olarak görülmektedir.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı eğitim düzeylerinden, farklı yaş gruplarından ve farklı toplumsal kesimlerden daha dengeli katılımcı gruplarına ulaşılması, kan davalarının oluşum ve sürdürülme dinamiklerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca farklı kırsal bölgelerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, yerel toplumsal yapıların ve kültürel farklılıkların kan davası süreçleri üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı biçimde ortaya konulmasına olanak sağlayabilir.

Kaynakça

Aksoy, E., Dülger, S., & Köksal, A. (2018). Bilimsel araştırmalarda evren, örneklem, varsayım ve değişken. İçinde A. Aypay (Ed.), *Bilimsel araştırma süreçleri: Yöntem, teknik ve etiğe giriş el kitabı* (ss. 137–167). Anı Yayıncılık.

Aktaş, H.E. (2015). Kan davası ve namus cinayeti geleneklerini sürdüren grupların otorite algısı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , *13* (03), 35-56.

Aydın, İ. (2024). Bir Sembolik İktidar Biçimi Olarak Kan Davaları: Şan, Şeref ve Namus. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (51), 255-274.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 368–388. https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299

Berg, B. L., & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Ed.). Eğitim Yayınevi.

Black-Michaud, J. (1975). Cohesive force: Feud in the Mediterranean and the Middle East. *(No Title)*.

Blumer, H. (1986). Symbolic interactionism: Perspective and method. Univ of California Press.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative research in psychology, 3(2), 77-101.

Burç, S. A. (2021). Traditional Conflict and Peacemaking Processes: The Case of Kurdish Tribes in Mardin, Turkey. In Decolonising Conflicts, Security, Peace, Gender, Environment and Development in the Anthropocene (pp. 433-455). Cham: Springer International Publishing.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Siyasal Kitabevi.

Creswell, J. W. (2019). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage Publications.

Çaya, S. (2011). Feud in Rural Turkey. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (26), 179-196.

Dahrendorf, R. (2019). Class and class conflict in industrial society. In Social Stratification, Class, Race, and Gender in Sociological Perspective, Second Edition (pp. 105-111). Routledge.

Durkheim, E. (2018). The division of labor in society. In *Social stratification* (pp. 217-222). Routledge.

Ericksen, K. P., & Horton, H. (1992). " Blood Feuds": Cross-Cultural Variations in Kin Group Vengeance. Behavior Science Research, 26(1-4), 57-85.

Fleising, U., & Goldenberg, S. (1987). Ecology, social structure, and blood Feud1. *Behavior Science Research*, *21*(1-4), 160-181.

Gluckman, M. (1956). *Custom and conflict in Africa* (Vol. 4). Oxford: Blackwell.

Gözelyuz, G., & Güngörer, F. (2023). Muş İli Aşiret Yapılanmalarında Görülen Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Kanaat Önderlerinin Rolü. Mevzu–Sosyal Bilimler Dergisi, (10), 631-668.

Günay, Ü. (2006). Kuramsal yaklaşım ve Türk sosyolojisi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(21), 509–542.

İçli, T. G. (1994). Blood feud in Turkey: A sociological analysis. *The British Journal of*

Criminology, *34*(1), 69-74.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kızıltoprak, F. (2020). Siverek ilçesinde kan davalarının sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi (1950–2017) [Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi].

Lamont, M., & Swidler, A. (2014). Methodological pluralism and the possibilities and limits of interviewing. *Qualitative Sociology, 37*(2), 153–171. https://doi.org/10.1007/s11133-014-9274-z

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*

Marx, K., & Engels, F. (2019). The communist manifesto. In Ideals and ideologies (pp. 243-255). Routledge.

Mead, G. H. (1934). Mind, self, and society from the standpoint of a social behaviorist.

Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Pearson Education

Noy, C. (2008). Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of social research methodology*, *11*(4), 327-344.

Ökten, Ş. (2010). Kan davası: kanın öcü ya da şeref uğruna verilen kolektif savaş. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24(1), 166.

Parsons, T. (2013). *The social system*. Routledge.

Peristiany, J. G. (1965). Honour and shame: The values of Mediterranean society. London: Weidenfeld and Nicolson.

Pitt-Rivers, J. (1966). Honour and social status. Honour and shame: The values of Mediterranean society, 19, 78.

Steward, J. H. (1972). *Theory of culture change: The methodology of multilinear evolution*. University of Illinois press.

Tezcan, M. (2015). *Eğitim Sosyolojisi* (15. bs.). Anı Yayıncılık

Topses, M. D. (2012). Türkiye'de kan davası geleneğinin sosyolojik çözümlemesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, *4*(2), 189-197.

Türkdoğan, O. (2004). *Kültür, Değişme ve Toplumsal Çözülme*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Uluç, A. V. (2023). Kan Davası: Sürdürülebilirliği Olmayan Bir Gelenek!. Econharran, 7(12), 1-5.